

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Kamila Willertová

Dopravní výchova dětí v současné společnosti

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené literatury a prameny.

V Olomouci dne 1. 4. 2012

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji doc. PhDr. Libuši Podlahové, Dr. za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a za ochotný a trpělivý přístup, který mě doprovázel po celou dobu přípravy této práce.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Kamila Willertová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Libuše Podlahová, Dr.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	DOPRAVNÍ VÝCHOVA DĚTÍ V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI
Název v angličtině:	TRAFFIC EDUCATION OF CHILDREN IN CONTEMPORARY SOCIETY
Anotace práce:	Diplomová práce „Dopravní výchova dětí v současné společnosti“ je zaměřena na problematiku dopravní výchovy dětí v České republice. Teoretická část se zabývá nehodovostí dětí v dopravě, historií a současností dopravní výchovy v českém školství, způsobem zařazování dopravní výchovy do školní výuky, vyučovacími formami, metodami a pomůckami pro její realizaci. Práce informuje o možnostech postgraduální přípravy pedagogů pro výuku dopravní výchovy, o internetových portálech s dopravní tematikou, o aktivitách MD-BESIP. Praktická část zjišťuje pomocí dotazníkového šetření realizaci výuky dopravní výchovy na základních školách kroměřížského regionu a to z hlediska vnímání její potřeby, materiálního vybavení pro výuku, využívání dětského dopravního hřiště a spolupráce s oddělením BESIP. Výsledkem výzkumu je návrh obsahu kurzu dopravní výchovy pro učitele základní školy.

Klíčová slova:	Dopravní výchova – Nehodovost – Základní škola – Příprava učitelů – Dětské dopravní hřiště – BESIP – Dotazníkové šetření.
Anotace v angličtině:	Graduation thesis „Traffic education of children in contemporary society“ is focused on a traffic education of children in the Czech Republic. The theoretical part deals with children in the traffic accident rate, with former and present traffic education in Czech schools, with the assignments of traffic education into school teaching, with teaching forms, methods and tools for its implementation. The work informs about the possibilities of postgraduate training of teachers to teach the traffic education, about the internet portals with a transport topic, about the activities of MD-BESIP. The practical part detects, using a questionnaire survey, the implementation of traffic education in primary schools of the kroměříž region in terms of the perception of its necessity, in equipment for teaching, terms of use of children´s traffic playground and in terms of working with the Department of Road Safety (BESIP). The result of the research is to design the content of traffic education course for primary school teachers.
Klíčová slova v angličtině:	Traffic education – Accidents – Primary school – Teacher training – Children´s traffic playground – Road Safety Department (the BESIP) – Questionnaire survey
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Sborník "Implementace dopravní výchovy do ŠVP ZŠ" Příloha č. 2 Dětské dopravní hřiště v Kroměříži Příloha č. 3 Tematický plán dopravní výchovy Příloha č. 4 Průkaz cyklisty pro žáky 4. tříd Příloha č. 5 Sada plakátů „Neboj se silnice“ Příloha č. 6 Výukový set pro DV Příloha č. 7 Učebnice dopravní výchovy pro základní školy Příloha č. 8 BESIP - didaktický materiál Příloha č. 9 Viditelnost chodců Příloha č. 10 Reflexní vesta pro děti Příloha č. 11 Bezpečnostní zastavovací terčík

	Příloha č. 12 Povinná výbava jízdního kola Příloha č. 13 Dotazník
Rozsah práce:	106 stran
Jazyk práce:	čeština

Obsah

ÚVOD	9
1 DOPRAVNÍ NEHODOVOST DĚTÍ V ČR	11
2 DOPRAVNÍ VÝCHOVA V ČR A V ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE.....	14
2.1 HISTORIE A SOUČASNOST DOPRAVNÍ VÝCHOVY V ČESKÉM ŠKOLSTVÍ.....	14
2.2 DOPRAVNÍ VÝCHOVA V KONTEXTU RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	15
2.2.1 <i>Způsoby zařazování dopravní výchovy do školní výuky.....</i>	<i>16</i>
2.3 DOPRAVNÍ VÝCHOVA V OKOLNÍCH STÁTECH.....	16
3 DOPRAVNÍ VÝCHOVA JAKO CELOŽIVOTNÍ PROCES	18
3.1 DOPRAVNÍ VÝCHOVA V RODINĚ.....	18
3.2 DOPRAVNÍ VÝCHOVA V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH.....	19
3.3 DOPRAVNÍ VÝCHOVA NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH.....	21
3.4 DOPRAVNÍ VÝCHOVA NA STŘEDNÍ ŠKOLE	27
4 VYUČOVACÍ FORMY, METODY A POMŮCKY PRO DOPRAVNÍ VÝCHOVU	28
4.1 SOUBOR DOPORUČENÍ PRO VÝUKU DOPRAVNÍ VÝCHOVY ŽÁKŮ	29
5 PŘÍPRAVA UČITELŮ DOPRAVNÍ VÝCHOVY	30
6 SPEKTRUM PODPORY BESIP A CENTRA DOPRAVNÍHO VÝZKUMU PŘI REALIZACE DOPRAVNÍ VÝCHOVY	32
6.1 BESIP	32
6.1.1 <i>Dopravní soutěž mladých cyklistů</i>	<i>33</i>
6.1.2 <i>Systematický výcvik na dětských dopravních hřištích.....</i>	<i>34</i>
6.1.3 <i>Výukové materiály BESIPu pro školy</i>	<i>37</i>
6.1.4 <i>Reflexní vestičky pro děti z MŠ a žáky ZŠ.....</i>	<i>38</i>
6.1.5 <i>Kampaně a projekty BESIPu s dopravní tematikou.....</i>	<i>38</i>
6.1.6 <i>Centrum dopravního výzkumu</i>	<i>39</i>
7 DOPRAVNÍ VÝCHOVA – AKTIVNÍ PREVENCE.....	42
8 VÝKLAD ZÁKONA O PROVOZU NA POZEMNÍCH KOMUNIKACÍCH	44
9 VÝZKUMNÁ ČÁST	47
9.1 CÍL PRÁCE.....	47
9.2 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO SOUBORU	48
9.3 METODOLOGIE	49
9.4 PREZENTACE DOTAZNÍKU	49
10 VÝSLEDKY VÝZKUMU	50
10.1 ZPRACOVÁNÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	50
10.2 INTERPRETACE DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	80
10.3 NÁVRH ODBORNĚ VZDĚLÁVACÍHO KURZU DOPRAVNÍ VÝCHOVY	83
ZÁVĚR.....	84
POUŽITÁ LITERATURA, PRAMENY A INTERNETOVÉ ZDROJE.....	86

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	90
SEZNAM PŘÍLOH	91
PŘÍLOHY	

Úvod

Děti a školní mládež se řadí k nejhroženějším účastníkům dopravy, a to jako chodci, uživatelé nemotorových vozidel či sportovních prostředků. Nejlepším nástrojem prevence dopravní nehodovosti je dopravní výchova. Její nejvýznamnější částí je rodinná výchova, pěstovaná od nejútlejšího věku a institucionální forma výchovy ve školním a adolescentním věku, realizována v nejrůznějších školských zařízeních. Při dopravní výchově by měli rodiče a pedagogové v první řadě poučit děti o dopravních situacích, při nichž hrozí úraz nebo smrt dítěte, a to kvůli podceňování či včasnému neodhalení situace jako nebezpečné. U dětí by měl být rozvíjen „dopravní smysl“, schopnost předvídat rizika, vážit si života a chránit jej. Rodiče mají k dispozici poučení, trénink, ale hlavně osobní příklad při společných vycházkách, cyklistických výpravách nebo při cestování automobilem.

V mateřských školách jsou děti vedeny k prevenci úrazů v dopravě pravidelnými vycházkami a hrami na rozvoj smyslů, které jsou v dopravním prostředí velmi důležité. Prostřednictvím her, které jsou pro děti přitažlivé, je možné nejmladší generaci přiblížit pravidla silničního provozu.

V základních školách je situace horší. Dopravní výchova je součástí vzdělávání již řadu let. Existují metodická doporučení, učebnice, pomůcky pro dopravní výchovu, ale bohužel Rámcový program pro základní vzdělávání se věnuje dopravní výchově jen okrajově. Dopravní výchova je dnes absolutně nepovinná a závisí na jednotlivých vyučujících, jestli se jí budou věnovat nebo ne. To je ovšem stav, který v žádném případě neodpovídá požadavkům a potřebám naší společnosti. Svědčí o tom i stále nepříznivá statistika dopravní nehodovosti. Proto dopravní experti usilují o to, aby školy měly v rámcovém vzdělávacím plánu zavedenou povinnost věnovat pět hodin ročně dopravní osvětě – teorii i praxi na dopravním hřišti. Podobnou představu jako expertní komise má také ministerská organizace BESIP. Aby dopravní výchova opravdu měla výsledky, měli by ji školy zahrnout do učebních osnov všech základních předmětů a logicky ji včlenit do probírané látky. Celkové pojetí dopravní výchovy ve školních vzdělávacích programech by se mělo zobrazit do systematické a cílevědomé práce školy, prostřednictvím jednotlivých vyučovacích předmětů, volitelným a nepovinným předmětům a mimoškolním aktivitám. Snad díky tomuto kroku bude výuka kvalitnější a právě takovou dopravní výchovu potřebujeme.

Téma dopravní výchovy jsem si pro diplomovou práci zvolila záměrně. O tuto problematiku se zajímám již několik let. Pracuji jako vychovatelka školní družiny, a jelikož si

uvědomuji závažnost nebezpečí, která na děti číhají při každodenním pohybu v dopravním prostředí, snažím se je na tyto situace systematickou prací připravovat. Bohužel, i když má naše škola veškeré vybavení pro kvalitní výuku dopravní výchovy, včetně vlastního dopravního hřiště, většina kolegů se jí věnuje jen okrajově. A to je velká škoda! Neboť *„pokud se člověk zmýlí ve výčtu děl básníka, splete si babočku s otakárkem nebo špatně vypočítá objem nádoby, obvykle má příležitost svoji chybu opravit. Špatná reakce v dopravní situaci může mít, a bohužel často mívá, ty nejtragičtější důsledky.“*¹

Cílem mé diplomové práce je nejen zasvětit čtenáře do problematiky dopravní výchovy dětí v České republice, ale zejména zjistit na základě výzkumu realitu výuky dopravní výchovy na základních školách v regionu mého bydliště.

¹ STOJAN, Mojmír et al. *Dopravní výchova pro učitele 1. stupně ZŠ*. Brno: MS Press, PdF MU, 2007. s. 3. ISBN 978-80-210-4251-3.

1 Dopravní nehodovost dětí v ČR

Nejčastější příčinou úmrtí v dětském věku jsou dopravní úrazy. Zvrácení dosavadního nepříznivého vývoje dopravní nehodovosti dětí a dosažení jejího poklesu je náplní Národní strategie bezpečnosti silničního provozu na období 2011 – 2020.

Česká republika (dále jen ČR) zaujímá ve statistikách dopravní nehodovosti a úrazovosti velmi nepříznivé postavení. V ČR připadá na 1 milion osob 139 usmrcených, což je ve srovnání s motoristicky vyspělými zeměmi, jako je např. Velká Británie, Holandsko anebo Švédsko, přibližně dvojnásobek. Mimořádně ohroženou skupinou jsou u nás děti – téměř polovina všech úrazů u dětí do 15 let vzniká v souvislosti s pohybem v dopravním prostředí. Dopravní nehody jsou v ČR nejčastější příčinou dětských úrazových úmrtí! Každoročně v důsledku dopravní nehody zahyne přibližně 40 dětí, více než 4000 dětí utrpí v souvislosti s dopravní nehodou vážné zranění. *„Děti nemají vzhledem k výšce dostatečný rozhled a také nejsou dobře vidět za překážkou. Vzhledem k nezralosti centrálního nervového systému nejsou schopny odhadnout relativitu rychlosti ani moment střetu dvou vozidel. U dětí lze ve srovnání s dospělými prokázat zhoršenou lokalizaci zvuků v prostoru a horší prostorovou orientaci.“*²

Od roku 2000 zemřelo na silnicích v ČR 340 dětí – téměř 14 školních tříd. Nejvíce jich zahynulo zejména na místě spolujezdce. Téměř 80 % dětí – chodců umírá v obci. Největší vinu má na tragédiích nepřiměřená rychlost a nesprávný způsob jízdy řidičů. V roce 2011 bylo z celkového počtu 707 osob usmrcených při nehodách v silničním provozu 12 dětí. Počet dětských obětí tak poklesl ve srovnání s rokem 2010 o 5 dětí a zároveň byl nejnižší za posledních 32 let.

K nejčastějším chybám, kterých se děti při pohybu v dopravním prostředí dopouštějí, patří:

- Náhlé vběhnutí do vozovky bez rozhlédnutí.
- Přecházení na nevhodných místech.
- Špatné rozhlédnutí při přecházení.
- Přebíhání přes vozovku a ztráta přehledu o dopravním provozu.
- Hry v blízkosti vozovky, postrkování se v místě, kde hrozí pád do vozovky.

²Prevence dopravních úrazů u dětí mladšího školního věku. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4654>

- Náhlá změna směru jízdy u dětí-cyklistů.
- Nerespektování pravidel silničního provozu.
- Špatná viditelnost dětí při snížené viditelnosti.
- Špatný odhad vzdálenosti a rychlosti.
- Podceňování rizika.
- Nerespektování dopravních značky a světelné signalizace.
- Nedostatečné věnování pozornosti dopravnímu provozu.

Tabulka 1. Usmrcené děti v dopravě za období 2000 – 2011

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
cyklisté	2	3	6	1	0	4	5	4	2	1	1	1
malý motocykl	1	0	1	0	0	2	1	0	1	0	0	0
autobus	0	0	0	2	1	0	1	0	0	0	0	0
chodec	21	9	12	18	9	11	9	4	7	5	6	4
osobní automobil	23	20	25	14	17	22	14	16	7	8	10	6
jiné vozidlo	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
nákladní automobil	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
celkem dětí	47	33	44	36	27	39	30	24	17	14	17	12

Zdroj: Dopravní policie Policejního prezidia ČR

Podle zahraničních výzkumů není ve většině případů hlavní příčinou nehod dětí neznalost pravidel silničního provozu, ale neschopnost používat je v reálném světě dopravy. Proto je třeba ke snížení počtu dopravní nehodovosti podporovat nejen komplexní dopravní výchovu, ale i všechny aktivity v oblasti prevence dopravní úrazovosti - legislativní opatření prosazující povinné používání prvků pasivní ochrany, změny dopravního prostředí chránící cyklisty a chodce.

Konkrétních opatření směřujících k zásadnímu snížení nehodovosti na silnicích v České republice přináší **Národní strategie bezpečnosti silničního provozu na období 2011 – 2020**. Jejím hlavním cílem je snížit do roku 2020 počet usmrcených v silničním provozu na úroveň průměru evropských zemí. Podle deklarovaného evropského cíle by se měl počet usmrcených snížit o polovinu, tzn. ze současných cca 70 usmrcených osob na milion obyvatel na cca 35 v roce 2020 a současně oproti roku 2009 snížit o 40 % počet těžce zraněných osob. V České republice tak bude třeba každoročně snížit počet smrtelných obětí nehod průměrně o 5,5 %. V souhrnu to znamená redukci počtu usmrcených o cca 60% oproti roku 2009, tj. na 360 osob. Naplnění tohoto cíle zachrání během této dekády životy více než 3 000 našich spoluobčanů.³

³*Národní strategie bezpečnosti silničního provozu na období 2011 – 2020*. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/Narodni-strategie-BESIP>

2 Dopravní výchova v ČR a v zemích Evropské unie

Kapitola shrnuje vývoj dopravní výchovy dětí a mládeže v našem státě od roku 1935 po současnost a výsledky výzkumu dopravní výchovy v zemích Evropské unie.

2.1 Historie a současnost dopravní výchovy v českém školství

Dopravní výchova (dále jen DV) má v ČR dlouholetou tradici. Svět dopravy je neoddelitelnou součástí našeho života, a proto pokud má být zejména základní vzdělání zaměřeno na situace blízké každodennímu životu, má dopravní výchova ve vzdělávacím systému nezastupitelné místo. Cílem školní výchovy je ochránit prostřednictvím dopravní výchovy životy a zdraví dětí.

Již v roce 1935 se v Praze na „Výstavě dopravní bezpečnosti“ prezentovalo uskutečňování dopravní výchovy dětí a mládeže na školách. V témže roce také F. A. Elstner poprvé užil spojení dopravní výchova v takzvaných (dále jen „tzv“), „hodinkách bezpečnosti“ pořádaných při Autoklubu. Během let 1969 – 2004 bylo vydáno českými nakladateli více jak 70 didaktických materiálů pro dopravní výchovu v mateřských a základních školách. Byly to zejména pracovní sešity, pracovní listy nebo hry.⁴

Dopravní výchova závisela spíše na nadšení jednotlivců a organizací, než na vzdělávacím systému jako celku. I přesto, že byla zejména na prvním stupni závaznou součástí obsahu vzdělávání, záviselo na učitelích, kolik času jí v předmětech jako prvouka, přírodověda, vlastivěda, tělesná výchova věnovali.⁵

Příležitostí pro systematickou dopravní výchovu v předškolním a školním vzdělávání měla být reforma ve vzdělávání z roku 2007, kdy školy začaly vyučovat podle svých školních vzdělávacích programů, ale i ta zklamala naděje všech metodiků a koordinátorů dopravní výchovy. V současnosti je výuka DV na školách v České republice výhradně v působnosti každé školy. O problematiku dopravní výchovy projevuje zájem velké množství institucí. K nejvýznamnějším patří Ministerstvo dopravy, Policie České republiky,

⁴STOJAN, Mojmir et al. *Škola a zdraví 21. Aktuální otázky dopravní výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 77. ISBN 978-80-7392-123-1.

⁵STOJAN, Mojmir et al. *Dopravní výchova pro učitele 1. stupně ZŠ*. Brno: MS Press, PdF MU, 2007. s. 200-201. ISBN 978-80-210-4251-3.

městské policie, kraje, obce, domy dětí a mládeže a některé nevládní organizace. Jejich činnost na poli dopravní výchovy je samostatná, nekoordinovaná.⁶

2.2 Dopravní výchova v kontextu Rámcově vzdělávacího programu základního vzdělávání

„*Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP ZV) spolu s národním programem vzdělávání představují úroveň v systému kurikulárních dokumentů*“.⁷ Hlavním obsahem programu je závazné stanovní cílů základního vzdělávání a klíčové kompetence (životní dovednosti), kterých by měl žák po absolvování základní školy dosáhnout. Dále RVP ZV stanovuje zejména rozdělení vyučovacích hodin, počty a názvy vyučovacích předmětů, povinné, volitelné a nepovinné předměty a průřezová témata (nedají se jednoznačně přiřadit k některé vzdělávací oblasti). Ta jsou povinná, ale školám je ponechána možnost rozhodnout o způsobu jejich zařazení do kurikula.

Dopravní výchova, přestože je důležitou složkou školní výchovy, není v koncepci RVP ZV zařazena jako samostatný předmět a nenajdeme ji ani mezi šesti průřezovými tématy, které program stanoví. Protože není samostatným předmětem, často se stává „*součástí výchovně vzdělávacího procesu a její obsah je probírán ve vyučovacích hodinách jiných učebních předmětů. Současně s plněním cílů a úkolů učebního předmětu se využívá úměrně učební látky k dopravní výchově všude tam, kde je to vhodné, přirozené a nenásilné*“.⁸

V souladu s RVP ZV zpracovala každá škola, realizující základní vzdělávání, Školský vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen ŠVP ZV). Programy škol vychází z konkrétních vzdělávacích záměrů a podmínek škol, zkušeností pedagogů a potřeb žáků.

Nová vzdělávací reforma umožnila školám rozhodnout se, zda zařadí či nezařadí výuku dopravní výchovy do svého ŠVP ZV, určit si rozsah a formu výuky. Je nutné dodat, že problematika dopravní výchovy je bohužel v mnoha případech opomíjena či začleněna velmi střídavě, a vskutku je tedy na vůli a zkušenosti pedagoga, jak prvky dopravní výchovy vhodně začlenit do jednotlivých vyučovacích předmětů.

⁶LÍMOVÁ, Lucie. *Teorie dopravní výchovy*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2006. s. 5. ISBN 80-246-1157-0.

⁷Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Vyd. 3. Praha: VÚP, 2007. s. 9

⁸LÍMOVÁ, Lucie, ref. 5, s. 5

2.2.1 Způsoby zařazování dopravní výchovy do školní výuky

•Vzdělávací obsah dopravní výchovy je integrován do učebních osnov konkrétních vyučovacích předmětů.

•Dopravní výchova je vyučována v blocích, projektech, kurzech. Dopravní soutěže, systematický výcvik na dopravním hřišti, kurzy pro chodce a cyklisty jsou osvědčenými formami práce v DV. „*Obrovská příležitost, kterou nabízí tvorba školního vzdělávacího programu, spočívá v tom, že můžeme vytvořit opravdu funkční systém dopravní výchovy ušitý na míru konkrétní škole. Podstatné je, že takový systém je společným dílem všech pedagogů školy. Koordinátor (metodik) dopravní výchovy však při jeho tvorbě hraje klíčovou úlohu*“.⁹

•Dopravní výchova jako samostatný předmět, zařazený alespoň jedno pololetí, může být povinný nebo volitelný. Očekávanými výstupy předmětu by nebyla jen dopravní výchova, ale i první pomoc, historie dopravy, dopravní technika a podobně (dále jen apod.).¹⁰

2.3 Dopravní výchova v okolních státech

Z dvanácti zemí Evropské unie, ve kterých byly provedeny výzkumy „*uskutečněné v rámci výzkumného projektu I F 44L/058/050 Moderní formy dopravní výchovy dětí a mládeže jako prostředek snižování nehodovosti v provozu na pozemních komunikacích - ALARM a výzkumný záměr MSM0021622421 Škola a zdraví pro 21*“¹¹, považují dopravní výchovu dětí předškolního věku za důležitou jen dvě země. Překvapující je i zjištění, že povinná je dopravní výchova pro děti mladšího školního věku pouze ve čtyřech státech a pro děti staršího školního věku již v devíti zemích. Podle tohoto výzkumu ve sledovaných zemích „*dominuje názor, že příprava pro aktivní účast v dopravě kulminuje ve věku žáků druhého stupně základní školy*“.¹²

Zarážející je i zjištění, že oficiální osnovy DV jsou pro žáky ve věku 6 – 10 let jen ve čtyřech zemích a pro žáky 11 – 15 let v devíti zemích. Ve všech dvanácti státech je dopravní výchova začleněna do jiných vyučovacích předmětů a vyučují ji učitelé, ve dvou zemích policejní instruktoři a v jedné experti silniční dopravy.

⁹STOJAN, Mojmir et al, ref. 4, s. 205

¹⁰STOJAN, Mojmir et al, ref. 4, s. 205

¹¹*Dopravní výchova předchází nehodám dětí.* [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: <http://www.clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1443/dopravni-vychova-predchazi-nehodam-deti.html/>>

¹²STOJAN, Mojmir, ref. 10

Ve většině evropských státech se podílí na dopravní výchově dětí a mládeže i místní dopravní autority, autokluby, pojišťovny a „*mladiství účastníci dopravních nehod s trvalými následky (kurzy typu The Action)*”.¹³

¹³STOJAN, Mojmir, ref. 10

3 Dopravní výchova jako celoživotní proces

Výchova k bezpečnosti v dopravě je celoživotním učebním procesem. Největší nároky klade dopravní výchova na rodiče. Dopravní výchova dětí v rodině je základem, na který mohou navazovat učitelé a vychovatelé mimo rodinu.

3.1 Dopravní výchova v rodině

Rodina má ve vyspělé společnosti hlavní odpovědnost za výchovu svých dětí. Předpokladem úspěšné rodinné výchovy je dobrý společný životní způsob rodičů a dětí. Její předností a zároveň nevýhodou je, že působí bezprostředně, neformálně a dlouhodobě. Děti se učí ze všeho, co vnímají, bez ohledu na to, jestli je to dobré nebo zlé. „*Nejdůležitějším úkolem rodičů je usměrnit svůj vlastní život tak, aby své děti ovlivňovali víc pozitivním než negativním směrem*”.¹⁴ Zmíněná východiska se vztahují také k dopravní výchově dětí v rodině. „*Klima a chování rodičů v dopravě ovlivňuje svým příkladem dítě zásadním způsobem a stává se základem pro vytváření jeho vlastního modelu jednání*“.¹⁵ Rodiče by měli především sami dodržovat pravidla provozu na pozemních komunikacích, chovat se ohleduplně, čestně, zdvořile. Měli by být svým dětem příkladem. Nehodě mnohdy zabránit nelze, ale vhodnými opatřeními lze její následky výrazně eliminovat. Používání dětských zádržných systémů, ochranných cyklistických přileb, zajištění viditelnosti dětí a dohled nad dětmi by měl být ze strany rodičů samozřejmostí.

Rodiče dětí předškolního věku by měli děti naučit opatrnosti, seznámit je se základními pravidly (poslouchání dospělých, zastavení před silnicí, rozhlížení se, atd.), cvičit přecházení vozovky, názorným příkladem a vysvětlením pomáhat dětem orientovat se v základních dopravních situacích (rozlišování vozovky od chodníku, barev na semaforu, pravé a levé strany, význam některých dopravních značek), zajistit dětem vhodné prostory pro hry a vést je k poznávání rizikových lokalit v okolí bydliště. **Rodiče dětí školního věku** by měli naučit děti znát nejnebezpečnější cestu do školy a zpět, do různých zájmových kroužků, za kamarády. Měli by děti seznámit se základními dopravními předpisy a dopravními značkami, pomáhat dětem osvojit si jak teoreticky tak prakticky základní cyklistické

¹⁴STOJAN, Mojmir et al, ref. 4, s. 205

¹⁵STOJAN, Mojmir et al, ref. 3, s. 77

dovednosti. Úkolem rodičů je vést děti k zodpovědnému chování, nenechat se strhnout k nebezpečnému riskantnímu jednání.

V nejmladším věku se děti učí hlavně napodobováním chování dospělých a jejich pozorováním. „*Je proto důležité, aby rodiče co nejvíce jako chodci malé dítě doprovázeli, cíleně a systematicky pěstovali nabývání dopravních dovedností a dodávali dětem sebedůvěru k bezpečnému pohybu v dopravním prostředí*”.¹⁶

3.2 Dopravní výchova v mateřských školách

Dopravní výchově dětí je v mateřských školách (dále jen MŠ) věnována velká pozornost. Záměrem je všestranně připravit děti na bezpečnou účast v provozu na pozemních komunikacích. U dětí je rozvíjen tzv. dopravní smysl, založený na vnímání skutečných situací a adekvátních reakcí na ně. Jde o nácvik orientace v dopravních situacích, které se co nejvíce přibližují realitě. „*Zvláštností psychiky předškolního dítěte vyžadují, aby dříve než začne dopravní výchova v pravém slova smyslu, byla věnována péče předběžné průpravě a výcviku smyslového vnímání, rozvoji pohybové koordinace a obratnosti, pěstování žádoucích a potřebných vlastností osobnosti jako je samostatnost, odvaha, respekt k pravidlům, pohotovost k reakci na pokyn dospělého a tak dále (dále jen atd.). Tyto vlastnosti pak tvoří vlastní předpoklady dopravní výchovy*”.¹⁷ **Dopravní výchova v mateřské škole není o výuce a znalosti předpisů a dopravních značek, ale především o cíleném rozvoji všech smyslů, které dítě při pohybu nezbytně potřebuje.** Pokud děti naučíme, že i při hrách musí vnímat kamarády, respektovat je, dodržovat pravidla her, rozvíjíme jejich životní postoje, které budou moci uplatnit i při pohybu v dopravním prostředí.

Hlavní náplní dopravní výchovy dětí předškolního věku je hra. Úkolem učitele v MŠ je včlenit hry dle tematických okruhů role dítěte v dopravním procesu (Chodec, Pasažér v autě, Cestující v hromadném dopravním prostředku, Jezdec na kole či koloběžce) do školního roku podle úrovně znalostí a dovedností dětí.

Pro DV v předškolním věku je nutno vytvořit podmínky, které přispívají k jejímu zajištění:

- Úprava bezpečného prostředí pro život dětí.
- Přehledné řešení dopravy a komunikační sítě.
- Dostatek hracích ploch a hřišť.

¹⁶STOJAN, Mojmir et al, ref. 4, s. 10

¹⁷LÍMOVÁ, Lucie, ref. 5, s. 15

- Materiální vybavení a pomůcky, které jsou určeny výhradně pro dopravní výchovu předškolního dítěte.¹⁸

Před nástupem do školy by dítě mělo mít kompetence:

Dítě – Chodec

- Na ulici ví a umí, jak a kam se dívat.
- Na ulici ví, jaké zvuky musí vnímat.
- Poznává a ví, jaké nebezpečí hrozí v jednotlivých místech, kde se pohybuje.
- Poznává a ví, jaké nebezpečí hrozí od různých typů vozidel a ostatních účastníků silničního provozu.
- Ví a umí, kde a jak přejít přes silnici, pokud musí přecházet sám.
- Ví a umí, jak a kdy přecházet na přechodu pro chodce.
- Ví, jak přecházet na nepřehledném místě (pokud si nemůže vybrat vhodnější místo k přecházení).
- Ví a umí, jak přecházet na přechodu řízeném semaforem.
- Ví, že i na přechodu pro chodce není zcela bezpečné.
- Bezpečně poznává symboly na dvoubarevné soustavě se signály pro chodce.
- Ví, že vozidla jedou různou rychlostí.
- Ví, že brzdová dráha vozidel je různě dlouhá.
- Ví a umí, jak se chovat na stezce pro cyklisty, v obytné zóně, apod.

Dítě - Pasážér v autě

- Ví, jak bezpečně nastoupit a vystoupit z vozidla.
- Ví, proč a jak má používat bezpečnostní zádržný systém.
- Ví, že nesmí rušit řidiče při řízení.
- Zná a dodržuje pravidla pro spolujezdce.
- Ví, jaké předměty může používat na hraní při cestě v autě.

Dítě - Cestující v hromadném dopravním prostředku

- Zná a dodržuje pravidla pro cestující ve veřejných dopravních prostředcích.
- Vždy se pevně drží nebo sedí.

¹⁸LÍMOVÁ, Lucie, ref. 5, s. 19

- Chová se bezpečně při čekání na zastávce (ostrůvku).
- Ví, jak bezpečně nastoupit a vystoupit z autobusu.

Dítě - Jezdec na kole či koloběžce

- Ví, kde nesmí jezdit na koloběžce nebo kole.
- Umí jezdit na kole v doprovodu rodičů nebo jiné způsobilé osoby.
- Zná význam vybraných dopravních značek.
- Umí včas dávat znamení při odbočování.
- Vždy dodržuje základní pravidla silničního provozu.
- Ví, jak jezdit na stezce pro cyklisty.
- Ví, jak jezdit po chodníku a v pěších zónách.
- Ví, jak jet na kole (koloběžce) ve skupině.
- Používá ochranné vybavení a ví proč.

3.3 Dopravní výchova na základních školách

*„Na dopravní výchově se podílejí rodiče, celá veřejnost, sdělovací prostředky, ale jedinou zárukou systematické a odborně vedené dopravní výchovy dětí může být jen škola, učitel“*¹⁹ Podle názoru Stojana (2008) musí *„být program dopravní výchovy pro základní a střední školy postaven na pedagogicko-psychologických a sociologických základech, odvozen z kauzality dopravních nehod a implementován do systému prevence.“*²⁰

Nový školní vzdělávací program nezařazuje dopravní výchovu na základní škole (dále jen ZŠ) jako samostatný předmět. Pedagogičtí pracovníci školy mohou po dohodě s vedením školy stanovit v předmětech tělesná výchova, prvouka, vlastivěda, případně v příbuzných předmětech minimální počet hodin určených k realizaci výuky dopravní výchovy. Žáci si tak učivo DV osvojují v jednotlivých tématech vybraných vyučovacích předmětů prostřednictvím přímých mezipředmětových vztahů. *„Výsledkem dopravní výchovy musí být samostatný a bezpečný pohyb dítěte jako chodce a cyklisty v provozu na pozemních komunikacích“*.²¹

¹⁹LÍMOVÁ, Lucie, ref. 5, s. 19

²⁰STOJAN, Mojmir et al. *Dopravní výchova dětí a mládeže jako jeden z pilířů ochrany zdraví a prevence úrazů*. Brno: MSD, 2008. s. 4. ISBN 978-80-7392-078-4.

²¹LÍMOVÁ, Lucie, ref. 5, s. 21

Problematiku dopravní výchovy na 1. stupni základní školy lze zpracovat pro oblasti:

• ***Člověk a jeho svět:***

vedení žáků k bezpečnému chování v silničním provozu, rozvoji orientace v prostoru i rovině, zvládnutí základních pravidel a značek, výcvik dovedností k cestování na kole nebo pěšky, dodržování dopravních předpisů, apod.

• ***Člověk a jeho zdraví:***

pravidla silničního provozu pro chodce a cyklisty, první pomoc, vhodné oblečení pro cyklistiku, jízda po dopravním hřišti, apod.

• ***Matematika a její aplikace:***

řešení slovních úloh s dopravní tematikou, sběr, třídění, vyhodnocování, porovnávání dat z oblasti prevence, následků, odhady vzdálenosti, rychlosti, základní útvary v rovině, jednotky délky a převody vzdáleností, apod.

• ***Jazyk a jazyková komunikace:***

věcné čtení jako zdroj informací, dramatizace příběhů, vypravování, pravopis, tvarosloví, jazykový rozbor, výrazy z dopravní výchovy v cizím jazyce, umět se v cizím jazyce zeptat na cestu, apod.

• ***Informační a komunikační technologie:***

přehled o portálech s dopravní tematikou, vyhledávání a zpracovávání informací pomocí počítače, apod.

• ***Člověk a svět práce:***

- údržba jízdního kola, výroba modelů dopravních prostředků a značek, apod.²²

(Příloha č. 1)

²²Implementace dopravní výchovy do školního vzdělávacího programu na ZŠ. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: http://www.vychovakezdravi.cz/download/file/implementace_DV_1_stupen.pdf

Problematika dopravní výchovy se podle BESIPu člení na základní škole z hlediska věku a stěžejního zaměření:

• „Problematika chodce (do 9 let)

1. ročník

- bezpečná cesta do školy
- chůze po chodníku, stezka pro chodce
- bezpečné přecházení vozovky na rovném a přehledném úseku, po přechodu pro chodce, nadchodu a podchodu
- význam světelných signálů pro chodce
- schopnost rozeznat nebezpečná místa
- nebezpečná místa pro přecházení vozovky
- vidět a být viděn – reflexní materiály za snížené viditelnosti
- užívání cyklistické přilby
- bezpečného chování v automobilu – autosedačky a bezpečnostní pásy
- zásady bezpečného chování v hromadné dopravě (nastupování, vystupování, chování při jízdě, chování na zastávce)
- bezpečná místa pro hry dětí, sáňkování, lyžování

2. ročník

- chůze po silnici (krajnice – vozovka), nebezpečná místa pro chůzi po silnici
- chůze přes železniční přejezd bez závor i se závorami
- nebezpečí, která hrozí chodcům za snížené viditelnosti
- druhy hromadné dopravy
- vidět a být viděn – reflexní materiály za snížené viditelnosti
- zásady bezpečného chování v automobilu – autosedačky a bezpečnostní pásy
- způsoby pomoci starým a nemocným lidem v prostředích hromadné dopravy
- zásady kázně a ohleduplnosti k ostatním účastníkům silničního provozu (nepřekážet, neomezovat, neohrožovat ostatní)
- zásady chování při jízdě v automobilu – zádržné systémy
- výcvik základních dovedností na kole – přilba

3. ročník

- doplňovat zásady správného chování chodce
- místa a úseky, kam je chodcům vstup zakázán

- vidět a být viděn – reflexní materiály za snížené viditelnosti
- zásady bezpečného chování v automobilu – autosedačky a bezpečnostní pásy
- světelné signály a pokyny policisty v silničním provozu
- pravidla pro bezpečnou jízdu na in-line, skateboardu a koloběžce
- vozidla se zvláštními výstražnými znameními a reakce na tyto signály
- způsob přivolání první pomoci při dopravní nehodě, ošetření drobných poranění

Ukončení dopravní výchovy v rozsahu chodce testem „Umíš správně chodit?“

• **Problematika cyklisty - začátečníka (9- 12 let)**

4. a 5. ročník

- upevňovat zásady správného chování chodce a cyklisty
- výuka a výcvik pravidel silničního provozu pro cyklisty (vyjíždění, jízda u pravého okraje, zastavení, vyhýbání, předjíždění, odbočování, jízda přes křižovatku atd.)
- povinné vybavení jízdního kola²³

Systematická výchova na dětském dopravním hřišti (dále jen DDH) v rozsahu normy znalostí teorie a praxe s ukončením závěrečného přezkoušení a při splnění požadované normy znalostí získání „Průkazu cyklisty“.

• **Taktika a mravní normy pohybu v provozu na pozemních komunikacích (12 - 15 let)**

4. – 8. ročník

prohlubování normy znalostí v rozsahu cyklisty a vyvrcholením Dopravní soutěže mladých cyklistů

²³Žáci základní školy. [online]. [cit. 2011-11-30]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/Dopravni-vychova/Zaci-zakladni-skoly>

• **Problematika přípravy řidiče malého motocyklu – řidičské oprávnění sk. „AM” (14 - 15 let)**

9. ročník

- v minulosti nepovinný předmět „Dopravní výchova“ se získáním řidičského oprávnění v rozsahu A/M – po platnosti Zákona č. 361/2000 Sb. byl tento systém zrušen, vzhledem k rozsahu oprávnění ve vztahu k malému motocyklu.

Podle obsahové členění se dopravní výchova rozděluje na:

- Teoretické znalosti pravidel provozu na pozemních komunikacích.
- Speciální praktický výcvik v chůzi a jízdě.
- Taktika bezpečného chování a jednání při chůzi a jízdě v provozu na pozemních komunikacích.
- Podmínky provozu na pozemních komunikacích.
- Technické podmínky provozu vozidel.
- Hodnoty a postoje účastníka provozu na pozemních komunikacích.²⁴

V oblasti bezpečného pohybu dětí v dopravním prostředí se ke kompetencím, které dítě získá v předškolním věku postupně přidávají další dovednosti a znalosti. Jedná se o oblasti:

Chůze

- Bezpečně přecházím silnici v každé situaci.
- Umím pomoci přejít mladším kamarádům, starším osobám, handicapovaným.
- Umím předvídat nebezpečnou situaci.
- Chodím si hrát s kamarády jen na bezpečná místa.
- Umím si naplánovat nejbezpečnější cestu.
- Rozlišuji rozdíly mezi druhy silnic (povrch, zatížení, okolní prostředí, typy dopravy).
- Orientuji se v cizím prostředí.
- Umím se pohybovat s mapou (orientace, soustředění se na cestu).
- Umím se pohybovat ve skupině (nespoléhám na kamarády).

²⁴ LÍMOVÁ, Lucie, ref. 5, s. 52

V dopravním prostředku

- Umím bezpečně používat zádržný systém.
- Vím, proč velmi malé děti musí mít autosedačku otočenou v protisměru.
- Umím se bezpečně chovat v autobuse, držím se, neruším cestující, správně umístím aktovku, aby nepřekážela (ve výhledu řidiči, při vystupování cestujících, apod.).
- Chovám se bezpečně na zastávce.
- Na kole, skateboardu, in-line bruslích, koloběžce.
- Zním správné vybavení prostředku, vždy si vybavení zkontroluji.
- Umím zkontrolovat bezpečnostní prvky prostředku.
- Používám ochranné vybavení.
- Vím, kde smím jezdit a jezdím jen v místech určených pro daný druh prostředku.
- Vždy jezdím ohleduplně.
- Vím, kde nesmím jezdit a proč.
- Zním význam dopravních značek.
- Dodržuji pravidla silničního provozu.
- Zním přednost v jízdě na křižovatkách.
- Umím správně odbočit a vždy dám včas znamení.
- Umím se bezpečně zařadit.
- Vím, jak jet ve skupině.

Znalost pravidel

- Umím vysvětlit pravidla silničního provozu
- Umím poskytnout první pomoc.
- Umím správně telefonovat na integrovaný záchranný systém (dále jen IZS).
- Vím, jak se zachovat, když vidím dopravní nehodu.

Cílovým vyvrcholením dopravní výchovy na ZŠ by měla být možnost získat řidičské oprávnění skupiny „AM”, formování a rozvíjení mravního vědomí a jednání žáků, zodpovědného chování, respektu a potřebě pomoci ostatním lidem.

3.4 Dopravní výchova na střední škole

V současné době se již na středních školách nevyučuje nepovinný předmět Řízení motorových vozidel, který byl formou dopravní výchovy mládeže a připravil studenty k získání řidičského oprávnění. To je dnes možné získat pouze v autoškole. Dopravní výchova je na některých školách úplně opomíjena, na dalších jen okrajově zmiňována. Do autoškol přicházejí žadatelé s nulovými znalostmi a učí se vše od začátku. Chybí jim také to nejdůležitější - délka doby praxe k získání praktických zkušeností, schopnosti odhadnout své síly, předvídat chování ostatních účastníků provozu, samostatně a zodpovědně řešit přiměřené dopravní situace. *„Na středních školách lze proto doporučit jako jednu z možností výuky dopravní výchovy v rámci tělesné výchovy např. uspořádání cyklistického kurzu zaměřeného na získání zkušeností ve skutečném provozu na pozemních komunikacích. Tomuto však musí bezpodmínečně předcházet teoretická příprava”.*²⁵

Výchova k bezpečnosti v dopravním provozu je celoživotním učebním procesem. Výchovná opatření během školního vzdělávání musí být přiměřená stavu vývoje dětí. Dovednosti a schopnosti se ale musí zvyšovat, tak aby rostla jejich kompetence jako chodců, cyklistů a později mladých dospělých řidičů.

²⁵ LÍMOVÁ, Lucie, ref. 5, s. 65

4 Vyučovací formy, metody a pomůcky pro dopravní výchovu

Při výuce dopravní výchovy na školách mohou učitelé využít mnoho forem práce s dětmi, včetně těch nejmodernějších jako je problémové a projektové vyučování. Při činnosti je vhodné využít všech druhů didaktický prostředků, které lze rozdělit do několika skupin. Přínosem pro výuku dopravní výchovy je i dobře vybavená odborná učebna a dopravní hřiště v areálu školy.

V současné době není a pravděpodobně ani v budoucnu nebude na školách zřízen nový vyučovací předmět, který by zahrnoval DV v celé šíři. Dopravní tematiku najdeme v různých předmětech a závisí na učiteli, jak tato témata využije. Pedagog zabývající se dopravní výchovou může využívat mnoho forem práce s dětmi. Většina z nich je pro děti dokonce velmi atraktivní. Na děti se dá působit ve škole nejen výukou, ale i hrou, pozorováním, soutěžemi. Volný (1983) uvádí několik základních forem a prostředků, které lze ve školách a ve výchovných zařízeních při výuce dopravní výchovy využít. Patří mezi ně nástěnky s obrázky, výstřížky z novin, s výtvarnými a literárními pracemi žáků s dopravní tematikou. Použít se dá magnetická, flanelová tabule či cvičný stůl s maketami autíček a dopravního značení. Magnetofon se využije k pouštění různých zvuků z dopravního dění a signalizačního zařízení. Při vycházkách se dají nacvičovat dovednosti, např. přecházení, poznávat nesprávné způsoby jednání a chování, sledovat hustota provozu. K nacvičování a upevňování znalostí silničního provozu slouží DDH.²⁶

V souvislosti s rozvojem kompetencí žáka jsou doporučovány i nové metody a formy výuky. Za velmi efektivní je považováno problémové vyučování, neboť řešení problémových úloh vždy vyžaduje myšlení. Výhodné se jeví podle Stojana (2007) i projektové vyučování, které „umožňuje učitelům rozvíjet širokou škálu dovedností žáků, jejich fantazii i tvořivost, avšak vyžaduje od něj zároveň náročnou přípravu, která znamená výběr vhodného tématu a promyšlení struktury celého projektu”.²⁷

Při výuce dopravní výchovy je účelné využívat didaktické prostředky pro jejich názornost, upoutání větší pozornosti dětí, rozmanitost a při využívání výpočetní techniky také

²⁶VOLNÝ, Jaroslav et al. *Didaktika dopravní výchovy na 1. stupni základní školy*. Praha: SPN, 1983. s. 32 – 37. ISBN neuvédeno.

²⁷STOJAN, Mojmír et al, ref. 4, s. 180

větší aktuálnost. Didaktické prostředky, které mají dnešní pedagogové k dispozici rozděluje Stojan (2007) do čtyř skupin:

- **Vizuální didaktické prostředky:** učebnice, metodické materiály, pracovní sešity, propagační materiály, fotografie, obrazy, prospekty. Využívá se projekční technika: zpětný projektor s makrodiapozitivy pro dopravní výchovu „Chodec“ a „Cyklista“, diaprojektor, epiprojektor.

- **Audiovizuální didaktické prostředky:** videokazet přímo s dopravní tematikou je ale málo

- **Multimediální didaktické prostředky:** existují multimediální programy a hry s dopravní tematikou. Velké možnosti poskytuje Internet.

- **Trojrozměrné pomůcky:** modely dopravních křižovatek, části jízdního kola, apod.²⁸

4.1 Soubor doporučení pro výuku dopravní výchovy žáků

Z metodického hlediska by bylo vhodné:

- Po dohodě s vedením školy stanovit minimální počet hodin dopravní výchovy.
- Využít mezipředmětové vztahy a vhodné tematické okruhy průřezových témat.
- Navrhnout a realizovat pracovní sešit DV pro žáky 1. stupně sestavený pro specifické podmínky a možnosti školy.
- Využívat počítačové učebny multimediálními výukovými programy.
- Absolvovat instruktážní kurzy a semináře pro učitele DV.²⁹

Vysoce účinné působení na žáky by jistě měla odborná učebna dopravní výchovy v každé škole vybavena všemi dostupnými pomůckami: učebnicemi, pracovními listy, metodickými příručkami pro dopravní výchovu, propagačními materiály, apod. Ideálním vybavením by bylo i vlastní dopravní hřiště v areálu školy, které by spolu s učebnou sloužilo i školní družině a kroužkům dopravní výchovy na školách.

²⁸STOJAN, Mojmir et al, ref. 4, s. 184

²⁹STOJAN, Mojmir et al, ref. 4, s. 121

5 Příprava učitelů dopravní výchovy

Na silnicích v ČR pozvolna každým rokem klesá nehodovost a úmrtnost. Přesto je důležité zavést všechna dostupná opatření, která mohou ovlivnit chování našich dětí při pohybu v dopravním prostředí. Jedním z nejdůležitějších faktorů, který lze ovlivnit, je kvalitní, systematická a důsledná dopravní výchova, závisající mimo jiné i na úrovni kompetencí a kvalifikaci učitelů k jejímu vedení. Kompetence lze získat již při studiu na pedagogické fakultě. Možnost „*osvojení si příslušných znalostí z problematiky dopravní výchovy po obsahové stránce, metodické i technologické stránce a informace k možnosti jejího začlenění do školních vzdělávacích programů nabízí zájemcům*”³⁰ Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity (dále jen PdF MU) v Brně. Fakulta zařadila do 4. ročníku studia učitelství pro 1. stupeň od školního roku 2005/2006 povinný předmět Dopravní výchova pro učitele 1. stupně ZŠ a od roku 2007 předmět Dopravní výchova pro učitele 2. stupně ZŠ studentům učitelství pro 2. stupeň. Pro graduované učitele, kteří neabsolvovali během svého studia přípravu pro dopravní výchovu, ale v praxi se jí věnují, nebo pro pracovníky ŠD a DDM, nabízí MU akreditovaný postgraduální seminář dopravní výchovy v rozsahu semestrální výuky, jehož absolventi získávají Osvědčení o jeho ukončení a Dekret lektora dopravní výchovy s kompetencí metodického vedení dopravní výchovy v několika dalších školách v příslušném regionu.

Obsah semináře je věnován především těmto tematickým okruhům:

- „*Dopravní výchova ve školách v ČR a v zahraničí. Srovnání.*
- *Dopravní výchova jako organická součást výchovně-vzdělávacího procesu v ZŠ.*
- *Sociální a zdravotní aspekty dopravní výchovy v souvislosti s dopravní nehodovostí.*
- *Prostor pro dopravní výchovu ve školských dokumentech - rámcové vzdělávací programy.*
- *Metodika tvorby školního vzdělávacího programu ZŠ s aplikací učiva dopravní výchovy.*
- *Uplatnění akreditovaného programu CŽV ke kompetentnímu vedení dopravní výchovy v ZŠ v kariérním řádu učitelů.*
- *Dopravní výchova v rámci rodinné výchovy.*

³⁰STOJAN, Mojmír et al, ref. 3, s. 41

- *Dopravní výchova dětí a mládeže ZŠ v mimoškolních aktivitách a v zájmových organizacích.*
- *Využití prvků učiva tělesné výchovy v dopravní výchově na ZŠ.*
- *Péče o začínající a pokročilé cyklisty. Cykloturistika.*
- *Výklad zákona o provozu na pozemních komunikacích č. 361/2000 Sb. pro učitele ZŠ.*
- *Analogické cíle a obsah dopravní výchovy v ZŠ.*
- *Metody a prostředky pro dopravní výchovu v ZŠ.*
- *Dětská dopravní hřiště a jejich pedagogické, organizační a ekonomické aspekty. Flexibilní DDH.*
- *Aspekty obecné a vývojové psychologie v dopravní výchově na ZŠ.*
- *Aspekty kreativity v didaktických a metodických námětech metod a prostředků pro dopravní výchovu na ZŠ.*
- *Prezentace didaktických prostředků pro dopravní výchovu na ZŠ.*
- *Úrazy dětí a mládeže ZŠ v souvislosti s dopravou. Prevence úrazů. První pomoc poskytovaná laikem.*
- *Právní odpovědnost pedagoga ve škole a mimo školu z hlediska dopravních úrazů dětí.*
- *Projekty dopravní výchovy pro ZŠ. Zdravá škola.*
- *Bezpečná cesta do školy.*
- *Spektrum podpory BESIPu realizace dopravní výchovy v ZŠ.*³¹

Problematiku dopravní výchovy je možno studovat i v **bakalářském kvalifikačním studiu Učitelství praktického vyučování na středním odborném učilišti a střední odborné škole se zaměřením na problematiku dopravní výchovy.** Pro vysokoškolsky vzdělané pracovníky dopravy, zabývající se projektováním dopravně výchovných programů pro všechny věkové kategorie, nebo působících ve státní správě, nabízí fakulta „*čtyřsemestrové doplňující pedagogické studium pro pracovníky v dopravní výchově a státní správě se zaměřením na dopravu.*“³²

³¹STOJAN, Mojmír, ref. 10

³²STOJAN, Mojmír et al, ref. 3, s. 45-47

6 Spektrum podpory BESIP a Centra dopravního výzkumu při realizace dopravní výchovy

Dopravní výchovou se vedle rodiny a školských institucí, Policie ČR (v oblasti vzdělávání a nácviku praktických dovedností), Městské policie (v oblasti dozoru a asistence v dopravním provozu v místech s vysokým výskytem dětí), Českého červeného kříže zabývají zejména oddělení bezpečnosti silničního provozu (dále jen BESIP) a Centrum dopravního výzkumu (dále jen CDV). Tyto organizace zajišťují systematickou dopravní výchovu, projektové dny, soutěže s dopravní tematikou, vydávají osvětový, didaktický a metodický materiál.

6.1 BESIP

Oddělení BESIP (bezpečnost silničního provozu) je od roku 2008 integrální součástí Ministerstva dopravy (dále jen MD). Náplní jeho činnosti je prevence v oblasti bezpečnosti provozu na pozemních komunikacích v souladu se zákonem č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů. Od roku 1969 se BESIP zabývá dopravní výchovou dětí. Jedná se o jednu z hlavních činností v rámci preventivního působení na lidského činitele. Stěžejním úkolem je kontinuální výchovné působení od rodiny, přes mateřské, základní a střední školy. MD je jediný subjekt, který tuto činnost metodicky řídí a vede. Ta je realizována prostřednictvím Centra služeb pro silniční dopravu, které zajišťuje systematickou dopravní výchovu dle regulí Tematického plánu Ministerstva dopravy. Každoročně 3x – 4x pořádá MD-BESIP poradou všech krajských koordinátorů BESIP. Mezi hlavní témata patří dopravní výchova dětí na dětských dopravních hřištích, účast škol a dětí na dopravní soutěži mladých cyklistů, zhodnocení nehodovosti v krajích či představení nových kampaní a projektů Ministerstva dopravy na poli prevence v oblasti bezpečnosti na silnicích. Pro pedagogické pracovníky podílející se na dopravní výchově pořádá BESIP jedenkrát ročně semináře, jejichž cílem je jednak příprava na následující školní rok na všech úrovních práce a jednak vyhodnocení uplynulého školního roku včetně ocenění dosažených výsledků.

K hlavním aktivitám BESIPu v rámci dopravní výchovy patří:

6.1.1 Dopravní soutěž mladých cyklistů

Dopravní soutěž mladých cyklistů vyhlašuje Ministerstvo dopravy – BESIP spolu s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Policejním prezidiem Policie České republiky, Ústředím Automotoklubu ČR (dále jen ÚAMK), Autoklubem České republiky, Českým červeným křížem a dalšími orgány a organizacemi. Soutěž, která se koná každoročně, je určena žákům všech typů škol ve věku 10 – 12 let (I. kategorie) a ve věku 13 – 15 let (II. kategorie). Ti soutěží v povinných disciplínách jako jsou:

- Pravidla provozu na pozemních komunikacích - test (ve všech kolech soutěže).
- Pravidla provozu na pozemních komunikacích - jízda po DDH (od okresního, případně oblastního kola).
- Jízda zručnosti na kole (ve všech kolech soutěže).
- Zásady poskytování první pomoci (od okresního, případně oblastního kola).
- Práce s mapou (od krajského kola).

Soutěž má čtyři kola: základní, okresní, krajské a celostátní. Podle potřeby je možné uspořádat oblastní kolo jako předkolo okresního kola. Testové otázky, tiskopisy, diplomy, ceny pro vítězná družstva, včetně propagace soutěže zajišťuje Ministerstvo dopravy - BESIP.

Základní kolo je soutěží jednotlivců ve dvou výše uvedených kategoriích. Do konce měsíce dubna příslušného školního roku si ho organizují jednotlivé školy sami. Účast žáků je dobrovolná, ale právě co největší účast žáků v základním kole plní cíl soutěže, jenž se snaží zvýšit zájem žáků o dopravní výchovu, přispět ke správnému a bezpečnému chování žáků v provozu na pozemních komunikacích a ke snížení dopravní nehodovosti dětí. Nejjednodušší formou teoretické části soutěže je řešení 20 testových otázek. Limit je v základním kole stanoven na 25 minut. Podmínkou vyhodnocení disciplíny „pravidla provozu na pozemních komunikacích“ ve škole je, aby byli žáci seznámeni s výsledky a zároveň se správnými odpověďmi a chybami. Druhou disciplínou základního kola je jízda zručnosti na kole. Žáci v základním kole projíždějí vymezenou trasu s minimálně šesti překážkami (uvedenými v přehledu překážek v pokynech MD k organizaci Dopravní soutěže mladých cyklistů) na svých vlastních kolech. Překážky jsou za sebou řazeny v libovolném pořadí. Rozhodčí (v základním kole by jich mělo být šest) hodnotí kvalitu průjezdu jednotlivými překážkami.

Podle nejlepšího umístění v základním kole sestaví škola čtyřčlenné družstvo (dvě dívky a dva chlapci) pro I. a II. kategorii a přihlásí je do okresního kola, které se koná v květnu na dopravních hřištích. **V okresním kole** soutěží žáci individuálně v teoretických znalostech z pravidel provozu na pozemních komunikacích (test s 20 otázkami), v jízdě zručnosti na kole (trasa s osmi překážkami), v jízdě po DDH (trvání jízdy 5 minut, 6 kontrolních stanovišť) a v poskytování první pomoci zraněným při dopravní nehodě. Rozhodčími okresního kola jsou policisté z Dopravního inspektorátu, zástupci BESIPu, Českého červeného kříže a místních autoškol. Pro celkový výsledek je ale rozhodující součet trestných bodů, který obdrželi jednotliví členové družstva. Do krajského kola soutěže postupuje z každé kategorie družstvo, které mělo v okresním kole nejméně trestných bodů. Velké rozdíly jsou nejen ve znalostech soutěžících, ale i ve schopnostech ovládat jízdní kolo. Hodně tak závisí na učitelích, který žáky na soutěž připravuje. Krajské kolo trvá 1-2 dny v měsíci červnu. Akce je doplněna různými zábavnými programy zaměřenými především k problematice bezpečnosti dopravního provozu.³³ **Krajské kolo a celostátní finále** mají samozřejmě náročnější testy, jiné časové limity a počty překážek na trati. Zařazena je také disciplína „práce s mapou“. Vítězné družstvo celostátního finále postupuje do mezinárodní soutěže *FIA European Traffic Education Contest* (Evropská dopravní vzdělávací soutěž) pro začínající cyklisty, jejímž organizátorem je Mezinárodní automobilová federace (FIA). Evropského finále se už podeváté v řadě jako vítězové české Dopravní soutěže mladých cyklistů zúčastnili žáci ZŠ Častolovice, kteří v září 2011 obsadili v Paříži ve 26. ročníku této soutěže druhé místo, v roce 2009 v Turku (Finsko) také druhé místo a v roce 2010 páté místo ve Skopje (Makedonie).

Dopravní soutěž má nejenom ověřit znalosti žáků z pravidel silničního provozu pro cyklisty a dovednost v technice jízdy na kole, ale má přispět ke správnému a bezpečnému chování dětí v silničním provozu. Základním materiálem pro organizaci soutěže je metodická příručka „Dopravní soutěž mladých cyklistů – propozice a pokyny k organizaci“ a příručka „Děti v dopravě – první pomoc“.

6.1.2 Systematický výcvik na dětských dopravních hřištích

Výuka a výcvik dětí na dětských dopravních hřištích je jednou z neefektivnějších forem dopravní výchovy dětí. DDH (Příloha č. 2) umožňuje především praktický výcvik pravidel silničního provozu a to v podmínkách, které jsou blízké běžnému silničnímu

³³ TALIÁN, František. *Dopravní soutěž mladých cyklistů. Propozice a pokyny*. Praha: Ministerstvo dopravy – BESIP, 2010. s. 4 – 14. ISBN 978-80-7373-106-9

provozu. Jednotlivá DDH se liší velikostí cvičné plochy, personálním obsazením, finančním zajištěním. Také jejich provozovatelé jsou různí. Jsou to např. magistráty měst, BESIP, střediska volného času, domy dětí a mládeže, městská policie. Pro praktickou výuku je možno použít řádné vybavená jízdní kola, šlapací nebo elektrická vozítka. Součástí DDH je též učebna dopravní výchovy s technickým vybavením pro moderní výuku. Výcvik na DDH může vést jen náležitě připravený učitel, který děti na DDH doprovází nebo odborník zajištěný provozovatelem DDH, popř. oba ve vzájemné předem obsahově a metodicky dohodnuté spolupráci. První dětská dopravní hřiště se v naší zemi objevila v 60. letech minulého století ve velkých městech. Jelikož nebyla ještě jednotná metodika výuky, byla spíše atrakcí. Změna nastala po roce 1973 vydáním první metodiky výcviku. V následujících letech „byla přijata celá řada opatření, jejichž plnění se projevuje v postupně zvyšované efektivitě činnosti dětských dopravních hřišť“³⁴.

Na 150 dětských dopravních hřištích v rámci celé ČR probíhá program systematického výcviku cyklistů. Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích ve znění pozdějších změn a doplnění stanovuje cyklistům minimální věk pro samostatnou jízdu na silnici, místní komunikaci a veřejně přístupné komunikaci na 10 let (mladší 10 let smí na těchto komunikacích jet na jízdním kole jen pod dohledem osoby starší 15 let). Tohoto věku dosahuje většina žáků ve 4. třídě základní školy. Výuka na DDH se tak převážně zaměřuje na žáky 4. a 5. třídy, pro které je nutné, aby si pro samostatný pohyb jako cyklisté v silničním provozu, osvojili základní znalosti a dovednosti dopravních pravidel. Vzhledem k tomu, že působnost jednotlivých DDH, způsob teoretické výuky a praktického výcviku jsou rozdílné, vydalo MD - BESIP „**Tematický plán dopravní výchovy pro žáky 4. tříd základních škol**“ (Příloha č. 3). Jde o metodiku, která stanovuje minimální obsah teoretické výuky a praktického výcviku včetně přezkoušení znalostí pro získání „Průkazu cyklisty“ (Příloha č. 4). Žáci 4. - 5. tříd se tak během pěti hodin teoretické výuky seznámí s vybranými ustanoveními pravidel silničního provozu, naučí se rozumět významu dopravních značek a signálů. K výuce je užito deseti obrazů BESIPu „Neboj se silnice“ (Příloha č. 5). Součástí výuky je závěrečné přezkoušení pravidel provozu na pozemních komunikacích pomocí testů, jejichž obsah je součástí tematického plánu. Ve zbylých pěti hodinách praktické výuky získají návyky, jak se v silničním provozu jako cyklisté bezpečně

³⁴VOTRUBA, Josef. *Dětská dopravní hřiště. Výstavba, provoz a metodika výcviku*. Praha: SPN, 1979. s. 15. ISBN 14-696-79.

pohybovat, osvojí si techniku jízdy na kole. Harmonogram výuky dopravní výchovy na DDH pro žáky 4. tříd základních škol se zpracovává na příslušné pololetí školního roku a na systém 5+5 hodin. Výuka se tak člení na jednu účast třídy v I. pololetí školního roku (podzim) a na druhou účast ve II. pololetí (jaro) školního roku. Předpokladem úspěšnosti žáků při získání „Průkazu cyklisty“ je i spoluúčast učitele školy, který v období mezi podzimní a jarní výukou provede s žáky opakování učiva.³⁵ DDH zajišťuje spolu s krajskými koordinátory BESIPu školám pro výuku dopravní výchovy potřebné výukové materiály a učební pomůcky. DDH provádí i výcvik chodců, dětí ve věku 4 až 9 let a výcvik žáků 2. stupně ZŠ (starších cyklistů), kde se jedná o věkovou kategorii 12 až 14 let. Součástí výuky na DDH je zdravotní příprava, poskytování první pomoci při dopravní nehodě. Výuku žáků 4. ročníků (10 hod výuky a 1 hodina přípravy) hradí Ministerstvo dopravy. Školy hradí pouze dopravu žáků na DDH. Na jarní termín výuky se mohou zájemci přihlásit na DDH do poloviny měsíce března a na podzimní termín do konce června. Provozovatel DDH po domluvě s příslušnou školou zpracuje harmonogram výuky. Výuku žáků na DDH provádí školený lektor, za bezpečnost žáků odpovídá pedagogický doprovod školy. Z bezpečnostních a hygienických důvodů musí mít žáci s sebou vlastní cyklistickou přilbu. Výuku žáků jiných než 4. tříd financují spolu s běžnou údržbou a vybavením hřišť kraje.

Děti se v rámci systémového výcviku zejména učí:

- Význam dopravních značek (přednost v jízdě na křižovatkách, jednosměrný provoz, zákazy vjezdu, příkázané směry jízdy, zákazy odbočování apod.).
- Nebezpečná místa pro cyklisty na DDH.
- Vjíždění na vozovku z místa ležícího mimo provoz, vyjíždění od okraje vozovky.
- Jízda u pravého okraje vozovky.
- Zastavení u okraje vozovky.
- Objíždění překážky, předjíždění cyklistů.
- Odbočování, řazení do jízdnic pruhů.
- Projíždění křižovatkami.

³⁵ VEGRICHT, Václav. *Tematický plán dopravní výchovy pro žáky 4. tříd základních škol*. Praha: Ministerstvo dopravy – BESIP, 2006. s. 52. ISBN neuvedeno

Nejvyšší účast o výuku na DDH mají školy v Libereckém a Zlínském kraji – téměř 93 % dětí. Naopak na Pardubicku nedosahuje účast žáků na dopravní výchově ani 30 %. V krajích s nejvyšší účastí skládá následně i nejvíce žáků zkoušku na průkaz cyklisty

Výuka na DDH v žádném případě nenahrazuje výcvik v reálném provozu. Po ukončení výcviku je nutné přistoupit k praktickým „jždám“ ve skutečném provozu. Tento druh výcviku nelze vynechat ani ničím jiným nahradit. *„Nejde totiž jen o hru, ke které by se dal výcvik na DDH přirovnat vzhledem k naprosté sterilitě prostředí, ve kterém tento výcvik probíhá, ale o reálné situace, kde každá chyba může mít katastrofální následky.“*³⁶

Zájem škol o výuku na DDH však každoročně klesá – školní osnovy účast na výuce nenařizují, náklady na dopravu žáků na DDH rostou. Školy, které se dopravní výchově věnují, upřednostňují mobilní dopravní hřiště, která mají podobná vybavení jako stálá dopravní hřiště. Cvičná plocha se většinou nachází na školním hřišti, nebo na volném prostranství školy, kde je rovný a pevný povrch.³⁷ Po skončení akce se dopravní hřiště převezou na jinou školu.

K dalším užitečným aktivitám DDH patří organizování soutěže mladých cyklistů, kteří prokazují své znalosti pravidel silničního provozu a soutěž hlídek mladých zdravotníků, školení první pomoci pro veřejnost, prázdninové příměstské tábory pro děti, věnující se tématům prevence úrazů (bezpečná jízda, výuka první pomoci). Ve vybrané dny v týdnu bývají hřiště přístupna veřejnosti, aby rodiče mohli učit své děti bezpečné jízdě na kolech, koloběžkách či kolečkových bruslích.

6.1.3 Výukové materiály BESIPu pro školy

BESIP člení DV na dopravní výchovu pro předškolní děti, žáky ZŠ a DV pro mládež. Pro věkovou kategorii předškolních dětí, u které BESIP zdůrazňuje zábavnost a nenucenost výuky dopravního chování, nabízí BESIP omalovánky, pexesa, skládky, videokazety s dopravní tematikou. Pro 1. stupeň základní školy má zpracovanou, rozpracování je daleko konkrétnější než v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, důsledně navazující kompletní koncepci dopravní výchovy pro 1. stupeň základní školy. BESIP již vydal pro výuku dopravní výchovy pro každý ročník prvního stupně učebnice pro žáky (Příloha č. 6) a výukové sety pro učitele (Příloha č. 7), které prostřednictvím regionálních pracovníků BESIPu nebo Pedagogických center distribuuje do škol. Kompletní nabídka metodického materiálu (Příloha č. 8) a didaktických pomůcek, které BESIP vydává je

³⁶ LÍMOVÁ, Lucie, ref. 5, s. 15

³⁷ VOTRUBA, Josef, ref. 32, s. 24

dostupná na internetovém serveru iBesip. Od roku 2012 budou postupně vydávány i učebnice pro výuku DV na 2. stupni ZŠ.

6.1.4 Reflexní vestičky pro děti z MŠ a žáky ZŠ

Jelikož statistiky nehodovosti dlouhodobě ukazují na skutečnost, že děti jsou nejohroženější skupinou mezi chodci a příčinou mnoha tragických nehod je nedostatečná viditelnost, odstartovalo v říjnu 2010 Ministerstvo dopravy ČR v rámci prevence kampaň „Jsme vidět!“. Viditelnost lze zvýšit vhodnou barvou oblečení a doplňky z fluorescenčních a reflexních materiálů (nášivky, přívěsky, samolepky nošené na oblečení, školních aktovkách, cyklistických přilbách) (Příloha č. 9), které zvyšují světelný kontrast vůči pozadí a prodlužují tak vzdálenost, na jakou může řidič chodce nebo cyklistu zaznamenat. Na základě toho obdrží během dvou let každá mateřská škola i základní školy od krajských koordinátorů BESIPu reflexní vesty pro děti (Příloha č. 10) i pedagogy včetně zastavovacího terčíku (Příloha č. 11). I když nedostane reflexní vestu každé dítě, obdrží škola tolik vest, aby se mohla obléci alespoň jedna či dvě kompletní třídy, případně pokud se bude na ulici pohybovat více tříd dané školy najednou, aby alespoň někteří žáci mohli mít vestu na sobě. Díky bezpečnostní vestě kombinující žlutou fluorescenční barvu s reflexními pruhy jsou děti viditelné pro příjíždějící řidiče až na vzdálenost 100 metrů. Řidiči tak vidí chodce v daleko větším předstihu a mohou zareagovat. Doporučuje se, aby pro lepší viditelnost, mělo vestu co nejvíce přecházejících dětí a samozřejmě pedagog, který vstupuje do vozovky spolu se zastavovacím terčíkem jako první.

Bezpečnostní zastavovací terčíky jsou důležitou pomůckou pro pedagoga při přecházení dětí z MŠ a ZŠ přes přechod silnice. Reflexní zastavovací terč má minimální garantovanou odrazivost světla do vzdálenosti 100 metrů, což je několikanásobně více než běžné zastavovací terče s červeným kruhem bez reflexních prvků. Cílem projektu je nejen zlepšení viditelnosti dětí jako účastníků silničního provozu a tím pozitivní vliv na snížení počtu dopravních nehod, ale i osvěta používání reflexních vest a působení v rámci výchovy správného chování v silničním provozu.

6.1.5 Kampaně a projekty BESIPu s dopravní tematikou

The Action – multimedialní preventivní projekt, který varuje žáky 9. třídy a studenty středních škol, tedy mladé začínající řidiče, před hazardováním na silnici - překračováním nejvyšší dovolené rychlosti, nepoužíváním bezpečnostních pásů, užíváním alkoholu a jiných omamných látek před řízením motorových vozidel. Jedná se o hodinové bezplatné

představení, které je pro diváky silným emotivním zážitkem, neboť se setkávají nejen se členy integrovaného záchranného systému, ale i s invalidními oběťmi dopravních nehod.

Máme zelenou – projekt pro děti předškolního a mladšího školního, který interaktivní formou seznamuje děti s tematikou dopravní výchovy - se základními pravidly chování chodců, cyklistů, pasažérů v dopravních prostředcích.³⁸

Bezpečné cesta do školy a Na zelenou školní projekty podporované BESIPem jsou založeny na práci s dětmi, které ve spolupráci s dospělými vytvoří zjednodušený bezpečnostní audit okolí školy. Identifikují dopravně nebezpečná místa a v dotazníkovém řízení poskytnou data pro přehled dopravního chování a dopravních preferencí a data o intenzitách pohybu na jednotlivých komunikacích. Tyto údaje slouží jako podklady pro vypracování dopravně-inženýrské studie a školního plánu mobility.³⁹

BESIP také vydává plakáty, samolepky, reflexní předměty, DVD, VHS, CD, PC programy, skládky, pexesa, omalovánky s dopravní tematikou, které distribuuje do škol, rozdává při soutěžích nebo kampaních.

6.1.6 Centrum dopravního výzkumu

Centrum dopravního výzkumu, v. v. i. v Brně je veřejnou výzkumnou institucí a jedinou dopravní vědeckovýzkumnou organizací v působnosti Ministerstva dopravy.

CDV mimo jiné systematicky rozvíjí aktivity i v oblasti výchovy a vzdělávání v dopravě. Provádí vlastní výzkumné činnosti, přenáší nejlepší zahraniční zkušenosti, provádí konsultační a mediální činnost.⁴⁰

V rámci **projektu „Moderní formy dopravní výchovy dětí a mládeže jako prostředek snižování nehodovosti na pozemních komunikacích – ALARM“** vytvořilo CDV ve spolupráci s PdFMU *„didaktické a metodické materiály, náměty pro implementaci dopravní výchovy do školních vzdělávacích programů a jednotlivých vzdělávacích oblastí, didaktické a edukativní hry a osvětové materiály. Problematika vzdělávání je řešena komplexně výchovou dětí v nejranějším věku prostřednictvím jejich rodičů, přes edukativní materiály pro všechny stupně škol až po přípravu učitelů formou negraduálního a postgraduálního studia na pedagogické fakultě. Pro učitele i nepedagogické pracovníky jsou realizovány vzdělávací programy zaměřené na integraci prvků dopravní výchovy do*

³⁸Prezentace kampaní BESIP. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/Kampane-projekty>

³⁹Bezpečné cesty do školy. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/Kampane-projekty>

⁴⁰Profil firmy. [online]. [cit. 2011-12-11]. Dostupné z: <http://www.cdv.cz/profil-firmy/>

blokové, projektové, ale i standardní výuky“.⁴¹ Mezi vhodné formy oslovení dětí patří projektové dny a různé soutěže, které CDV nabízí. Projektové dny využívají daltonskou výuku, během níž si žáci formou pokusů vyzkouší, jak fungují fyzikální zákony a jaká rizika přinášejí. „*Seznámí se s principem brzdné dráhy, reakční doby, vlečné křivky, setrvačné síly, odrazu světla. Pochopí, proč je nutné používat přilbu, zádržný systém, retroreflexní materiál*“.⁴² Při soutěžích si děti ani neuvědomují, že se jedná o výuku. Mají možnost srovnat výsledek svého týmu s ostatními, nahlédnout do problému jiných škol, regionů. Akce dokazují, že vyučovat dopravní výchovu se dá i netradičně, zábavně. Informace, které žáci získají díky své vlastní práci a na základě svých zkušeností, jsou mnohem cennější, než ty, které jim předají dospělí.

Významnou alternativou k dosavadnímu přístupu k DV dětí představuje projekt „**Bezpečná cesta do školy**“. Projekt „*je založen na přímé zkušenosti žáků a na seznamování se s reálným prostředím v reálném čase. Nejedná se o zprostředkované informace a poznatky, ale o analýzu vlastních zážitků a postřehů*“.⁴³ Projekt tak čerpá z jednoho ze základních principů RVP – učit děti vlastní zkušenosti. Podle Heinrichové (2006) je cílem snížit následky dopravních nehod dětí prostřednictvím jejich vědomého i nevědomého vnímání rizika.

Bezpečná cesta do školy a Na zelenou

Významnou alternativou k dosavadnímu přístupu k DV dětí představuje projekt „**Bezpečná cesta do školy**“. Projekt „*je založen na přímé zkušenosti žáků a na seznamování se s reálným prostředím v reálném čase. Nejedná se o zprostředkované informace a poznatky, ale o analýzu vlastních zážitků a postřehů*“.⁴⁴ Projekt tak čerpá z jednoho ze základních principů RVP – učit děti vlastní zkušenosti. Podle Heinrichové (2006) je cílem snížit následky dopravních nehod dětí prostřednictvím jejich vědomého i nevědomého vnímání rizika. Projekt *Bezpečná cesta do školy* se snaží prostřednictvím dopravních úprav vyloučit, případně výrazně snížit dopravní nástrahy v okolí školy. Přispívá ke zvýšení dopravní bezpečnosti dětí, podporuje chůzi a jízdu na kole jako zdravou dopravu, šetrnou k životnímu prostředí.

⁴¹ *Oblast výchovy a vzdělávání v dopravě*. [online]. [cit. 2011-12-11]. Dostupné z: <http://www.cdv.cz/oblast-38/>

⁴² STOJAN, Mojmir et al, ref. 4, s. 55

⁴³ HEINRICHOVÁ, Jitka. *Bezpečná cesta do školy: projekt pro dopravní výchovu dětí*. Brno: Centrum dopravního výzkumu, 2006. s. 6. ISBN 80-86502-32-5.

⁴⁴ HEINRICHOVÁ, Jitka, ref. 40, s. 6

Projekt pochází z Velké Británie a do praxe ho v České republice uvedlo občanské sdružení Pražské matky. Jedná se o jakousi bezpečnostní inspekci, při níž bezpečnost neposuzují jen dopravci, ale i žáci s rodiči a pedagogové. Žáci si zaznamenávají na mapkách nebezpečná místa v okolí školy. Z individuálních mapek se tvoří třídní a nakonec školní mapa, která se předkládá dopravnímu odborníkovi pro vypracování odborné dopravně inženýrské studie, řešící dopravní situaci v okolí školy. Pracovní skupina tvořena žáky školy, pedagogy, policií, zástupci veřejné správy studii projedná a předá představitelům obce k realizaci úprav komunikace takovým způsobem, aby odpovídaly požadavkům na bezpečnost žáků a všem ostatním chodcům v dané lokalitě. Díky úpravám se rodiče nebojí posílat děti do školního zařízení samostatně pěšky nebo na kole. Tím si žáci zvyšují fyzickou kondici a získávají vlastní zkušenosti s bezpečností silničního provozu. Projekt lze uskutečnit během jednoho školního roku. Realizace návrhů dopravních úprav může trvat i několik let. Zejména zpracování dopravní studie vyžaduje finance, o které mohou v současnosti mimopražské školy žádat v grantové soutěži „Na zelenou“, vypsanou Nadací Partnerství, nebo přímo město, kraj či BESIP.⁴⁵

CDV v kooperaci s oddělením BESIP připravuje pro ČR novou Národní strategii bezpečnosti silničního provozu pro období 2011 – 2020, která je součástí plánu Evropské komise připravit plán bezpečnosti silničního provozu v Evropské unii. CDV také spolupracuje s BESIPem při výměně informací se zahraničními partnery, při zpracování dotazníků a speciálních studií z dopravního prostředí.⁴⁶

⁴⁵ *Dopravní program*. [online]. [cit. 2011-12-14]. Dostupné z: <http://www.nadacepartnerstvi.cz/nazelenou>

⁴⁶ *Komplexní informace o aktivitách oddělení BESIP za rok 2009*. [online]. [cit. 2011-12-14]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/Informace-BESIP/Informace-BESIP/Komplexni-informace-o-aktivitach-oddeleni-BESIP-za-rok-2009/area394>

7 Dopravní výchova – aktivní prevence

V posledním desetiletí se staly významným informačním zdrojem pro problematiku dopravní výchovy dětí a mládeže také internetové linky, které umožňují plošné zlepšování znalostí dopravních pravidel pro chodce, cyklisty a ostatní účastníky provozu a zvyšují znalosti o nových ochranných pomůckách.

Internetový dopravní portál BESIP (www.ibesip.cz/Dopravni-vychova) nabízí ucelený přehled témat dopravní výchovy pro předškolní i základní školství. V jednotlivých kapitolách je základní přehled toho, co mají děti znát ve kterém období, a také velké množství pracovních listů, obrázků, metodik a dalších materiálů ke stažení. V podkapitole Dopravní soutěž mladých cyklistů jsou veškeré potřebné informace o dané soutěži. Za zhlédnutí určitě stojí také záložka Používej přilbu, kde je na názorných příkladech vysvětlen význam přilby pro bezpečí cyklisty, a Vidět a být viděn, nechybí videonahrávka Viditelnost různých barev z pohledu řidiče.

Stránky BESIP a Ministerstva dopravy Máme zelenou (www.mamezelenou.cz) určené pro předškolní a mladší školní věk nabízejí aktivity na bezpečnost v silničním provozu. Nabízí sekce: komiks, pexeso, omalovánky, 5 rozdílů, puzzle. Nenásilnou formou lze využít k motivačním rozhovorům, k rozvoji znalostí předškoláků a mladších školáků. S interaktivní tabulí získá stránka další rozměr – lze využít ke skupinové práci nebo frontální výuce.

Portál ministerstva dopravy Nemysliš, zaplatíš (www.nemyslis-zaplatis.cz) se věnuje problematice nehodovosti a její prevence na českých silnicích. Obsahuje autentické výpovědi přímých účastníků dopravních nehod - viníků, obětí, pozůstalých, informace o nebezpečných místech a nehodovosti v České republice. Stránky jsou vhodné nejen pro studenty, ale i pro školní metodiky prevence

Internetový dopravní portál Škoda hrou (www.skodahrou.cz) nabízí projekt „Bezpečně na cestách“, který je určen především pro žáky prvního stupně základních škol. Odbornými partnery projektu jsou BESIP a ÚAMK. Základem je pětice dopravních příběhů nazvaných S Tomíkem na kole, S Kristýnou po městě, Hrajeme si v parku, Výlet do kina a Jedeme za babičkou. Příběhy doplňuje pojmy a nástroje pro aktivní i pasivní bezpečnost cestujících. Děti interaktivně řeší různé modelové situace a zábavné hry s dopravní tematikou. K ověření získaných znalostí jsou připraveny testy.

Na **internetových stránkách Centra dopravního výzkumu** (www.cdv.cz) je metodika pro projektovou dopravní výchovu dětí „Bezpečná cesta do školy“, která umožňuje realizaci nejen ve škole, ale i ve volnočasových organizacích. Pro mezinárodní projekt EUCHIRES (Pásovec) byla vytvořena a realizována monotematická vzorová výuka bezpečného poutání dětí v zádržném systému.

Na **webových stránkách projektu ALARM** (www.dopravnialarm.cz/) jsou k dispozici metodické postupy jak pracovat s jednotlivými tématy dopravní výchovy v předškolním věku a metodika implementace dopravní výchovy do školního vzdělávacího programu na ZŠ.

Internetový bezpečnostní portál Záchranný kruh (www.zachranny-kruh.cz) nabízí interaktivní multimediální příručku dopravní výchovy „Rizika silniční a železniční dopravy“, která je určena zejména pedagogům a rodičům k výchově a přípravě dětí a mládeže v oblasti rizik silniční a železniční dopravy a v oblasti jejich požadovaného chování, ale i k samostatné přípravě dětí a mládeže, založené na motivačním přístupu a zajímavosti provedení. Na portále (www.deti.zachranny-kruh.cz) jsou i stránky pro děti rozděleny do záložek Nebezpečí, Pomoc, Záchranáři, Zábava, Soutěže, Testy a Něco navíc. Záložky jsou dále děleny do kapitol. Výběrem vhodné kapitoly lze zpestřit i výuku dopravní výchovy. Součástí záložky Zábava jsou tematické hry rovněž využitelné při výuce, ve školní družině (dále jen ŠD) či kroužku dopravní výchovy.

Portál Dopravní-značení .eu (www.dopravni-znaceni.eu) nabízí všechny dopravní značky s pojmenováním. Vhodné jako databanka obrázků pro zobrazení na interaktivní tabuli. Pro starší žáky je k dispozici test znalostí dopravních značek.

Na **webových stránkách Výchova ke zdraví** (www.vychovakezdravi.cz) je množství kvalitních informací k výchově ke zdraví včetně dopravní výchovy. Pedagogům a rodičům nejvíce poslouží metodiky ke stažení pro praktické využití.

8 Výklad zákona o provozu na pozemních komunikacích

Kapitola přináší základní informace pro rozvoj kompetencí žáků ze Zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích.

Nejdůležitějším zákonem z hlediska bezpečnosti provozu na pozemních komunikacích je Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, který v sobě zahrnuje i pravidla silničního provozu. Pravidla silničního provozu jsou souborem právních norem, které z hlediska bezpečnosti organizují provoz na všech typech pozemních komunikací (dálnicích, silnicích, místních a účelových komunikacích).

Nejdůležitější látka z hlediska výuky ve školách je obsažena v § 52–56, které jsou věnovány pravidlům pohybu chodců a v následujících § 57–60, které jsou věnovány cyklistům.

Žákům je nutno vysvětlit, že chodec musí užívat především chodníku nebo stezky pro chodce. Tam, kde není chodník nebo je-li neschůdný, se chodí po levé krajnici, a kde není krajnice nebo je-li neschůdná, chodí se co nejbližší při levém okraji vozovky. Na silnici mohou jít max. 2 chodci vedle sebe, za snížené viditelnosti nebo v nebezpečných místech mohou jít chodci pouze za sebou. Ve vozovce se chodec nesmí bezdůvodně zastavovat nebo zdržovat. Osoba pohybující se na lyžích, kolečkových bruslích nebo obdobném sportovním vybavení nesmí na chodníku nebo na stezce pro chodce ohrozit ostatní chodce.

Žáci si musí uvědomit nezbytnost používání takového oblečení a vybavení, které zajistí jejich dostatečnou viditelnost. Je třeba upozornit na význam retroreflexních prvků na oblečení, ale také na skutečnost, že ve specifických podmínkách může být ještě vhodnější použití fluorescenčních materiálů na oblečení, případně vybavení chodců a cyklistů.

Při probírání tématu **přecházení vozovky**, je **třeba žáky upozornit především na potřebu opakovaného rozhlédnutí před vstupem do vozovky**, tak aby byla minimalizována možnost přehlédnutí příjezdějících vozidel, např. vlivem překážek v rozhledu.

Je třeba zdůraznit, že chodec se musí vždy přesvědčit, zda je možno bezpečně přejít komunikaci a zároveň i předvídat nejhorší možnou variantu chování ostatních účastníků silničního provozu v daném místě! Pokud je nutno přecházet mimo přechod pro chodce, uvedené platí ještě důrazněji. Je potřeba se rozhlédnout, nestačí jednou, ale minimálně dvakrát a vyloučit tak možnost přehlédnutí příjezdějícího vozidla!

Žáky je potřeba poučit o povinnosti přecházení vozovky vždy na přechodu pro chodce, pokud existuje do vzdálenosti 50 m od zamýšleného místa přecházení, a že tzv. přednost chodců před vozidly platí pouze přímo na vyznačeném přechodu, nikoliv v jeho blízkosti.

Je třeba žáky upozornit, že mezi řidiče patří také cyklisté, platí pro ně tedy základní pravidla provozu na pozemních komunikacích stejně jako pro všechny ostatní řidiče. Cyklisté musí jezdit vpravo, je jim dovoleno jet i po pravé krajnici, pokud neohrozí chodce. Je-li na pozemní komunikaci zřízen jízdní pruh pro cyklisty nebo stezka pro cyklisty, je cyklista povinen jich užit! Za jízdní kolo se považuje i koloběžka. Samostatně v provozu na pozemních komunikacích může na jízdním kole jet osoba starší 10 let, osoba mladší pouze pod dohledem osoby starší 15 let. Cyklista, kterému je méně jak 18 let, musí mít za jízdy na hlavě cyklistickou přilbu. Cyklista nesmí vést za jízdy druhé jízdní kolo, ruční vozík, psa nebo jiné zvíře a vozit předměty, které by znesnadňovaly řízení jízdního kola nebo ohrožovaly jiné účastníky provozu na pozemních komunikacích, nesmí jet bez držení řídítek, nebo se držet jiného vozidla. Při jízdě musí mít cyklista nohy na šlapadlech. Cyklista je povinen za snížené viditelnosti mít za jízdy rozsvícen světlomet s bílým světlem svítícím dopředu a zadní svítilnu se světlem červené barvy nebo přerušovaným světlem červené barvy. Je-li vozovka dostatečně a souvisle osvětlena, může cyklista použít náhradou za světlomet svítilnu bílé barvy s přerušovaným světlem.

Důležité je žáky upozornit, že na přejezdu pro cyklisty nemá cyklista obdobná oprávnění jako chodec na přechodu pro chodce, tedy přednost před projíždějícími řidiči, ale smí přejíždět vozovku jen tehdy, pokud s ohledem na vzdálenost a rychlost jízdy projíždějících vozidel nedonutí jejich řidiče ke změně směru nebo rychlosti jízdy. Na přejezdu pro cyklisty se jezdí vpravo.

Nedílnou součástí dopravní výchovy je i seznámení žáků s technickými požadavky na jízdní kola, které jsou předmětem (Přílohy č. 12)

Je žádoucí žákům vysvětlit a naučit je základním pravidlům toho, jak mají postupovat při účasti na dopravní nehodě, jak se mají zachovat jako svědkové dopravní nehody, jaké úkony je nutno provést pro záchranu zdraví a života postižených osob. Je ovšem také důležité seznámit žáky s nebezpečím, které hrozí zachraňujícím osobám při záchranných činnostech na pozemních komunikacích.

Práva a povinnosti účastníků nehody jsou pevně legislativně zakotveny, poskytnutí pomoci tak není činností dobrovolnou, ale je definováno jako povinnost. Zákonná povinnost poskytnout nebo zprostředkovat pomoc se ukládá všem bez výjimky. **Zákon č. 20/1966 Sb.,**

o péči o zdraví lidu nestanoví věk ani jiné podmínky, které by kohokoli vyjímaly z této povinnosti. Chování při dopravních nehodách a povinnosti jednotlivých účastníků nehody jsou upraveny v § 47 **Zákona č. 361/2000 Sb., o silničním provozu** a sankce za neposkytnutí první pomoci jsou stanoveny v **Zákoně č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku**.

9 Výzkumná část

Za poslední tři roky bylo na Kroměřížsku jedenáct dopravních nehod, kterých se děti do 15 let zúčastnily jako chodci nebo cyklisté. Je otázkou, kolika z těchto případů by se dalo předejít kvalitnější přípravou dětí pro samostatný pohyb v silničním provozu? Na výchově dětí k bezpečnému pohybu na silnicích se velkou mírou podíly zejména škola. Jakým způsobem ale vyučují školy dopravní výchovu? Mají dostatek didaktického materiálů? Využívají dětská dopravní hřiště? Reflexní vesty? Na tyto otázky by měla odpovědět výzkumná část diplomové práce, jejíž součástí je zpracování a vyhodnocení dotazníkového šetření, ověření hypotéz a sestavení obsahu kurzu dopravní výchovy pro učitele základní školy.

9.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zjistit realizaci výuky dopravní výchovy na základních školách a to z hlediska vnímání její potřebnosti, materiálního vybavení pro výuku, využívání dětského dopravního hřiště a spolupráce s oddělením BESIP. Na základě výsledků výzkumu sestavit obsah kurzu pro učitele dopravní výchovy. **Dílčím cílem** výzkumné části diplomové práce je zjistit na základě ověření hypotéz, zda se školy s větším počtem žáků, tedy většinou městské školy, jejichž žáci jsou každodenně více ohroženi nebezpečím úrazu v dopravním provozu, věnují problematice dopravní výchovy dětí více než školy vesnické s menším počtem žáků.

K této části výzkumu byly stanoveny následující výzkumné otázky:

1. Mají častěji zájem o nové didaktické pomůcky školy s větším počtem žáků?
2. Mají zájem o postgraduální studium dopravní výchovy většinou učitelé z velkých škol?
3. Navštěvují dopravní hřiště častěji školy s větším počtem žáků?
4. Účastní se Dopravní soutěže mladých cyklistů hlavně velké školy?
5. Mají zájem o podporu dopravní výchovy ze strany MD - BESIP většinou školy s větším počtem žáků?

9.2 Charakteristika zkoumaného souboru

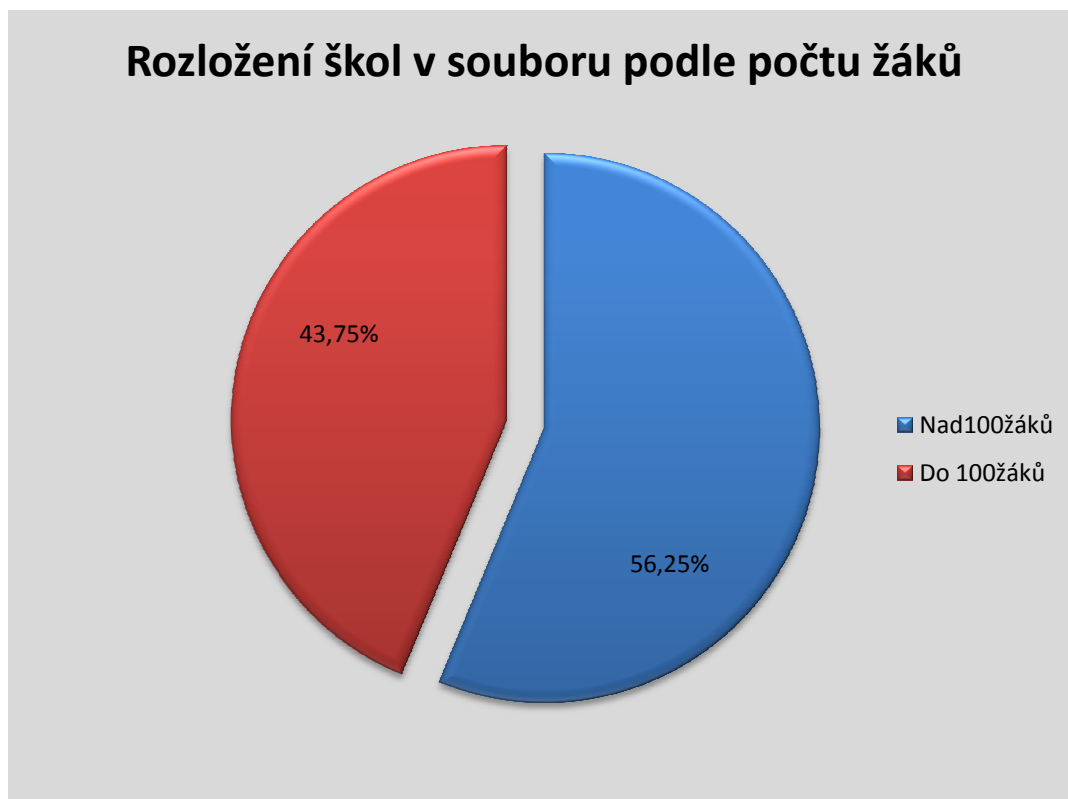
O vyplnění dotazníku bylo požádáno 41 základních škol kroměřížského regionu, jejichž zřizovatelem je obec. Dotazníkového šetření se zúčastnilo (tj. dotazník vyplnilo a odeslalo) celkem 32 škol. Návratnost činí 78%. Z celkového počtu 32 respondentů je 14 základních škol, které mají ve školním roce 2011-2012 do 100 žáků a 18 základních škol, které navštěvuje v tomto školním roce více jak 100 žáků.

Tab. 2 Rozložení škol v souboru podle počtu žáků

Počet žáků	Abs.	%
Nad100 žáků	18	56,25
Do 100 žáků	14	43,75
Celkem	32	100,00

Větší počet škol, které se šetření zúčastnily, mělo nad 100 žáků (56,25 %). Menší účast připadla na školy s méně než 100 žáky (43,75 %).

Graf 1 Rozložení škol v souboru podle počtu žáků

9.3 Metodologie

Pro výzkumnou část diplomové práce byla zvolena písemná forma dotazníkové metody, která je výhodná pro svoji dostupnost a možnost oslovení většího počtu respondentů. Nevýhodou dotazníku může být validita získaných údajů. Dotazovaný nemusí odpovídat vždy pravdivě. Otázky v dotaznících se třídí podle různých kritérií. Pro dotazník diplomové práce byly zvoleny otázky uzavřené, nabízející všechny varianty odpovědí, polozavřené s nabízenými variantami odpovědí a místem pro vlastní vyjádření respondenta a otevřené otázky, ve kterých měl dotazovaný možnost volně odpovědět. Dotazníkového šetření, jeho příprava, realizace a vyhodnocení, se uskutečnilo v roce 2012. Dotazník byl připraven jako online dotazník pro učitele a zároveň tvořil přílohu direct mailu (motivačního dopisu). Pedagogové měli možnost vyplněný online dotazník odeslat elektronickou poštou, nebo běžnou poštou. Dotazníkové šetření probíhalo od 1. února 2012 do 2. března 2012. Vzor dotazníku je součástí příloh diplomové práce (Příloha č. 13). Pro ověřování statistických hypotéz byl zvolen Fisherův kombinatorický test.

9.4 Prezentace dotazníku

Dotazník je tvořen 20 otázkami, které zjišťují informace týkající se výuky dopravní výchovy na základních školách kroměřížského regionu. Otázky jsou rozděleny do tří částí, podle toho, jakou oblast zkoumají:

- Realizace výuky dopravní výchovy ve škole a materiální vybavení pro výuku.
- Využívání dětského dopravního hřiště pro praktickou výuku dopravní výchovy.
- Podpora dopravní výchovy oddělením Ministerstva dopravy - BESIP (projekty, soutěže, spolupráce se školami).

10 Výsledky výzkumu

V této části diplomové práce jsou data získaná dotazníkovou metodou vyhodnocena pomocí tabulek, grafů a slovní diskuse. Statistické hypotézy jsou ověřeny statistickou metodou.

10.1 Zpracování dotazníkového šetření

*Část I. Realizace výuky dopravní výchovy ve škole a materiální vybavení pro výuku.
(otázka č.1 - 9)*

Otázka č. 1

Učivo dopravní výchovy máte ve svém ŠVP zařazeno:

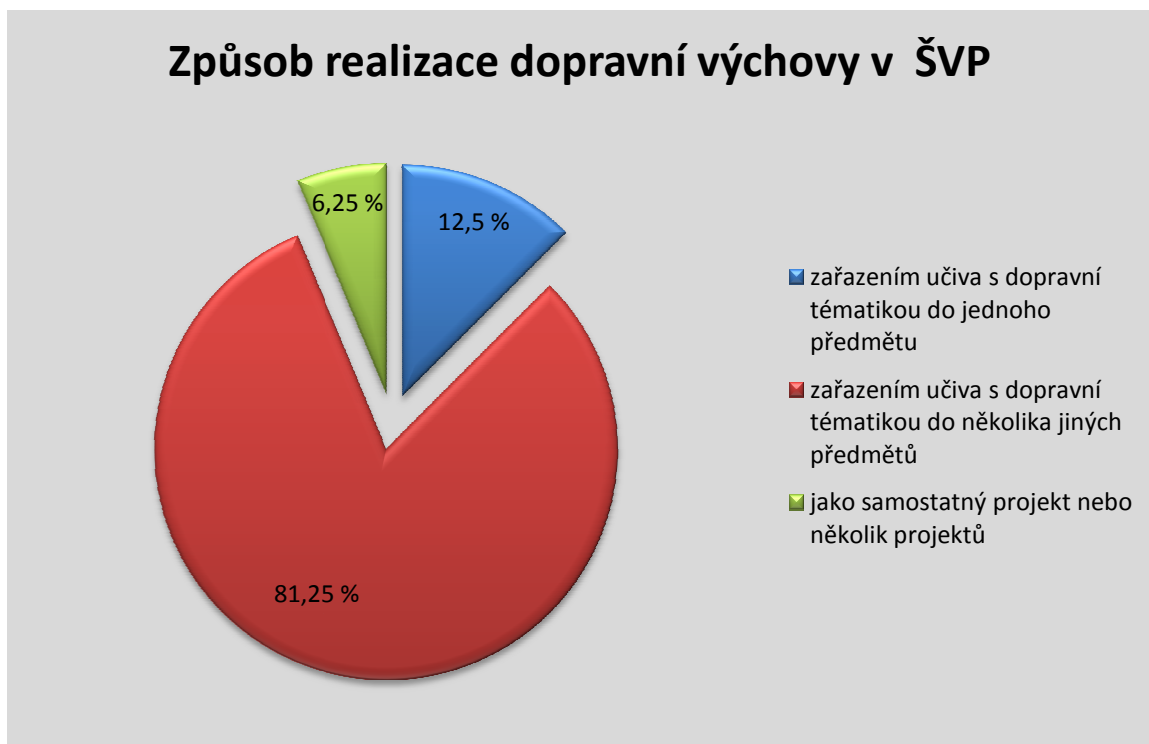
- a) do jednoho vyučovacího předmětu
- b) do několika vyučovacích předmětů
- c) jako samostatný projekt nebo několik projektů

Tab. 3 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 1

Odpověď	Abs.	%
do jednoho vyučovacího předmětu	4	12,50
do několika vyučovacích předmětů	26	81,25
jako samostatný projekt nebo několik projektů	2	6,25
Celkem	32	100,00

Ze 32 základních škol kroměřížského regionu, které se průzkumu účastnily, zařazuje učivo s dopravní tematikou do jednoho předmětu 12,5 % škol, do několika jiných předmětů 81,25% škol a jako samostatný projekt ji ve svém ŠVP realizuje 6,25 % škol..

Graf 2 Způsob realizace dopravní výchovy v ŠVP

Otázka č. 2

Myslíte si, že jsou žáci Vaší školy dostatečně připraveni z dopravní výchovy?

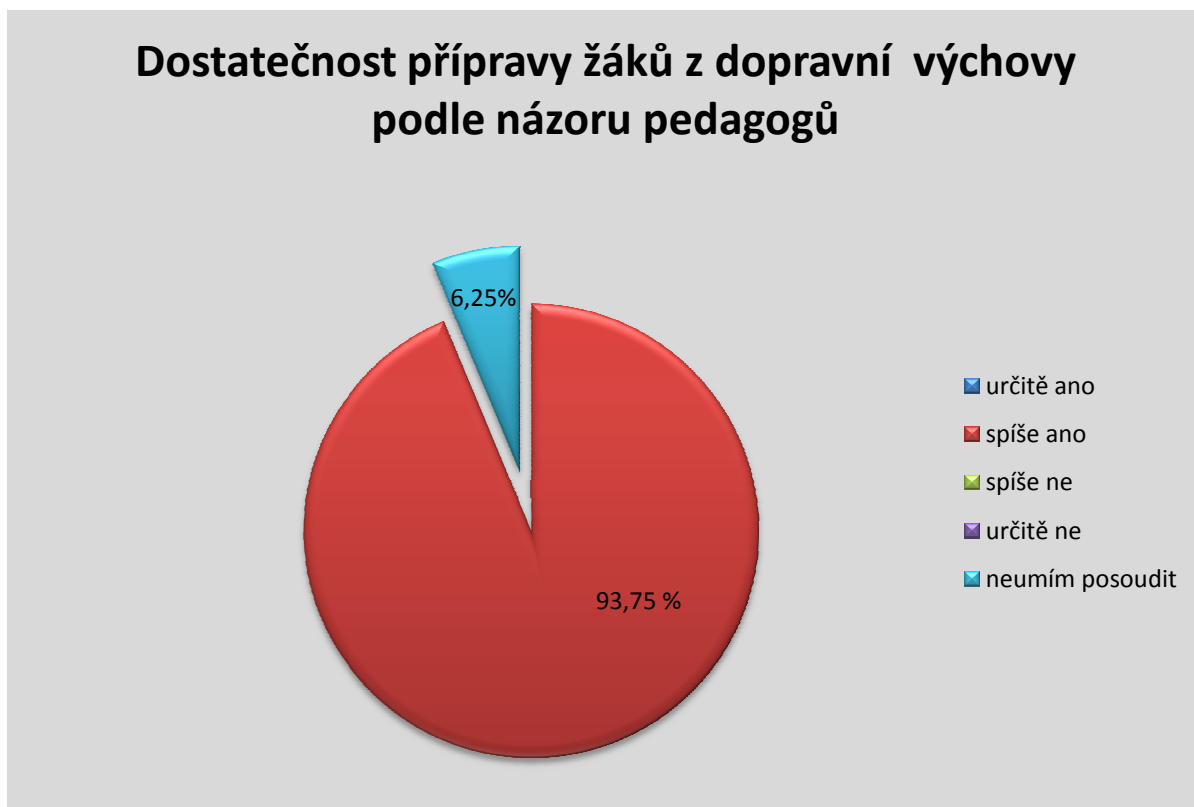
- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne
- e) neumím posoudit

Tab. 4 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 2

Odpověď	Abs.	%
určitě ano	-	-
spíše ano	30	93,75
spíše ne	-	-
určitě ne	-	-
neumím posoudit	2	6,25
Celkem	32	100,00

V oblasti dopravní výchovy považuje přípravu žáků své školy za spíše dostatečnou 93,75 % základních škol kroměřížského regionu. Dva respondenti (6,25 %) neumí stav posoudit.

Graf 3 Dostatečnost přípravy žáků z dopravní výchovy podle názoru pedagogů

Otázka č. 3

Jaké vyučovací formy při výuce dopravní výchovy ve Vaší škole pravidelně používáte? Vyznačte všechny odpovídající možnosti.

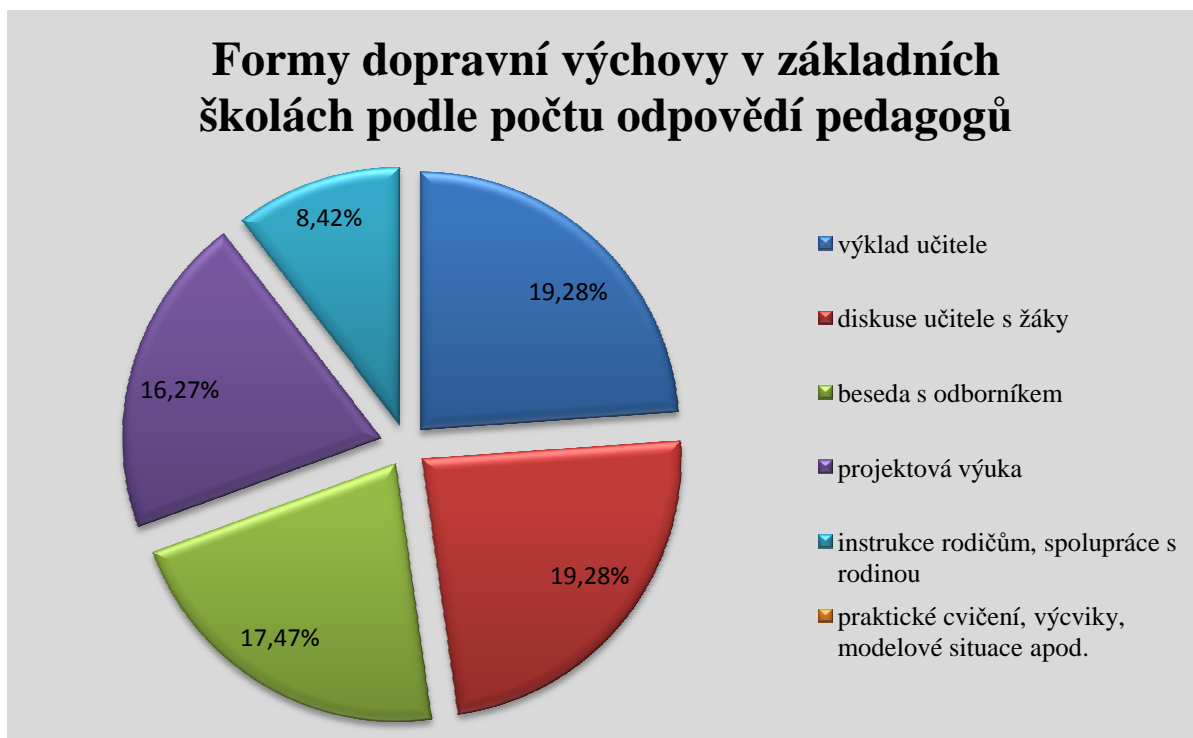
- a) výklad učitele
- b) diskuse učitele s žáky
- c) beseda s odborníkem
- d) projektová výuka
- e) instrukce rodičům, spolupráce s rodinou
- f) praktické cvičení, výcviky, modelové situace apod.

Tab. 5 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 3

Odpověď'	Abs.	%
výklad učitele	32	19.28
diskuse učitele s žáky	32	19.28
beseda s odborníkem	29	17.47
projektová výuka	27	16.27
instrukce rodičům, spolupráce s rodinou	14	8.42
praktické cvičení, výcviky, modelové situace apod.	32	19.28
Celkem	166	100.00

Všech 32 základních škol, které se dotazníku zúčastnily, používá při výuce dopravní výchovy žáků výklad učitele, diskusi učitele s žáky, praktická cvičení, výcviky a modelové situace. Z celkového počtu 166 odpovědí byly tyto formy výuky uváděny nejvíce (19,28 %). Dvacet devět škol využívá při výuce této problematiky také besedy s odborníky (17,47 % z celkového počtu odpovědí) a dvacet sedm škol projektovou výuku (16,27 % odpovědí). Instrukce rodičům poskytuje a s rodinou spolupracuje podle počtu odpovědí (8,42 %) čtrnáct škol. Respondenti v této otázce volili většinou čtyři odpovědi.

Graf 4 Formy výuky dopravní výchovy na ZŠ

Otázka č. 4

Která z uvedených vyučovacích forem výuky dopravní výchovy je podle Vás důležitá? Vyznačte všechny odpovídající možnosti.

- a) teoretická příprava do dané problematiky
- b) praktický výcvik na dopravním hřišti
- c) soutěže s dopravní tematikou
- d) besedy s odborníky

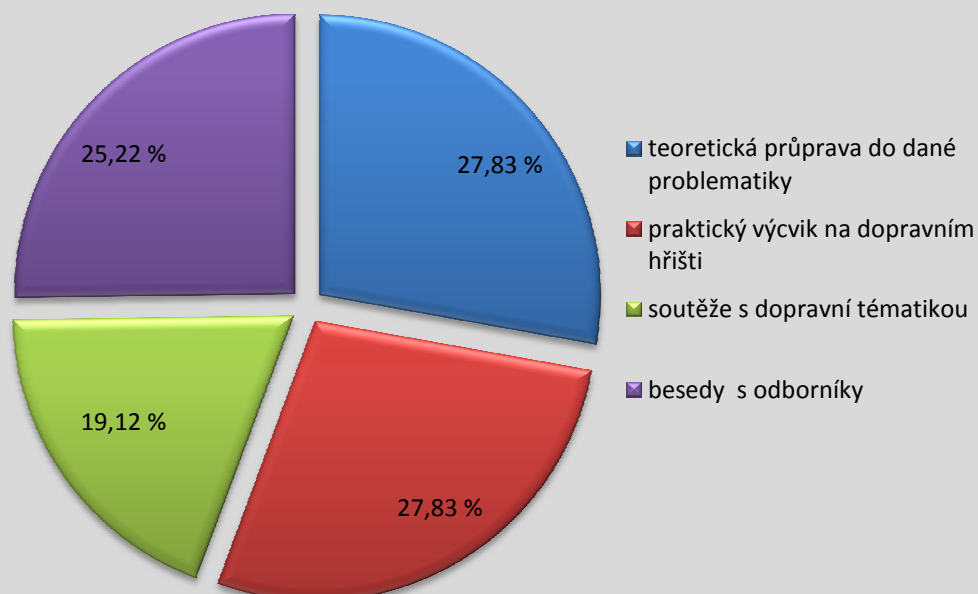
Tab. 6 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 4

Odpověď	Abs.	%
teoretická příprava do dané problematiky	32	27,83
praktický výcvik na dopravním hřišti	32	27,83
soutěže s dopravní tematikou	22	19,12
besedy s odborníky	29	25,22
Celkem	115	100.00

Všech 32 základních škol považuje při výuce dopravní výchovy za nejdůležitější teoretickou přípravu i praktický výcvik (27,83 % z celkového počtu 115 odpovědí). Vysoký počet škol také uvedl za důležitou formu besedu s odborníky (25,22 % odpovědí) a více jak polovina dotázaných i soutěže s dopravní tematikou (19,12 %).

Graf 5 *Důležitost forem výuky dopravní výchovy*

Důležitost forem výuky dopravní výchovy na základních školách podle počtu odpovědí pedagogů

Otázka č. 5

Jaký typ učebních pomůcek při výuce dopravní výchovy ve Vaší škole používáte?

Vyznačte všechny odpovídající možnosti.

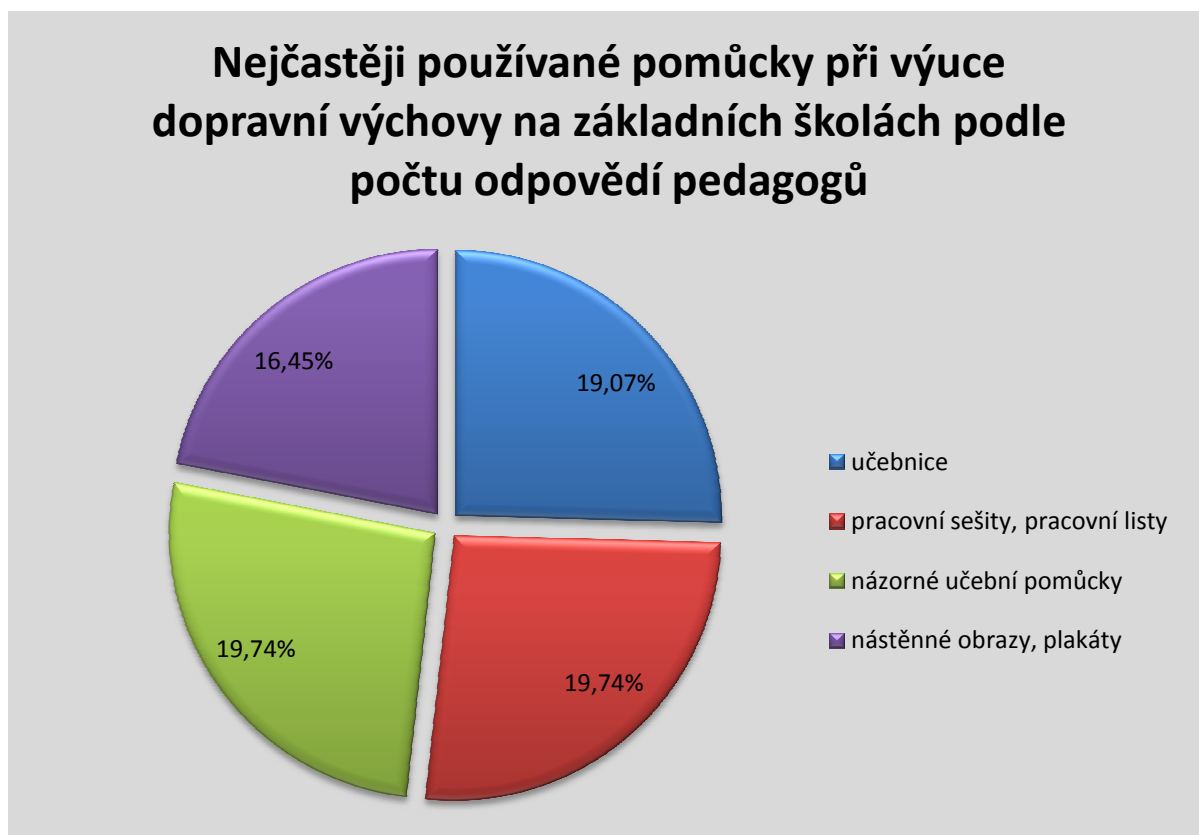
- a) učebnice
- b) pracovní sešity, pracovní listy
- c) názorné učební pomůcky
- d) nástěnné obrazy, plakáty
- e) výukové programy pro použití na PC na CD nebo DVD nosičích
- f) stolní hry, pexesa s dopravní tematikou

Tab. 7 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 5

Odpověď	Abs.	%
učebnice	29	19,07
pracovní sešity, pracovní listy	30	19,74
názorné učební pomůcky	30	19,74
výukové programy pro použití na PC na CD nebo DVD nosičích	23	15,13
stolní hry, pexesa s dopravní tematikou	15	9,87
Celkem	152	100.00

Při výuce dopravní výchovy žáků používají základní školy kroměřížského regionu nejvíce pracovní sešity, pracovní listy (19,74 % z celkového počtu odpovědí pedagogů) a učebnice (19,07 % odpovědí). Méně se používají nástěnné obrazy, plakáty (16,45 % odpovědí) a výukové programy pro použití na PC na CD nebo DVD nosičích (15,13 %). Stolní hry, pexesa s dopravní tematikou využívá jen patnáct základních škol (9,87% z celkového počtu odpovědí).

Graf 6 Nejčastěji používané pomůcky při výuce dopravní výchovy

Otázka č. 6

Měli byste zájem o nové didaktické materiály pro výuku dopravní výchovy?

Tab. 8 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 6

Odpověď	Abs.	%
ano	22	68,75
ne	10	31,25
Celkem	32	100.00

Z celkového počtu 32 dotázaných základních škol kroměřížského regionu by 68,75 % přivítalo pro výuku dopravní výchovy nové didaktické materiály. Zbýlých 31,25 % považuje současný stav množství didaktického materiálu za dostačující.

Graf 7 Zájem pedagogů o nové didaktické materiály

Tab. 9 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 6 – Členění podle počtu žáků

Odpověď	ano	ne	Celkem
Nad 100 žáků	9	9	18
Do 100 žáků	13	1	14
Celkem	22	10	32

V dotazníkovém šetření, kterého se zúčastnilo celkem 32 respondentů, uvedlo 22 dotázaných, že mají zájem o nové didaktické materiály pro výuku dopravní výchovy. Dále se zjistilo, že z těch respondentů, kteří mají zájem o nové didaktické materiály, je 9, kteří patří mezi velké školy (s více jak 100 žáky). Celkový počet respondentů – velkých škol (s počtem žáků nad 100) byl 18.

Výzkumná otázka č. 1: Mají častěji zájem o nové didaktické pomůcky školy s větším počtem žáků?

Věcná hypotéza: *Zájem o nové didaktické pomůcky mají častěji školy s větším počtem žáků.*

Nulová hypotéza: H_0 : *Podíl respondentů, kteří mají zájem o nové didaktické materiály pro výuku dopravní výchovy je stejný u velkých i malých škol.*

Alternativní hypotéza: H_A : *Velké školy (s počtem žáků nad 100) uvádějí častěji, že mají zájem o nové didaktické materiály pro výuku dopravní výchovy než školy malé (s počtem žáků do 100).*

Testování významnosti je na hladině významnosti 0,05. Pro výpočet použijeme Fisherův kombinatorický test.

Tab. 10 Čtyřpolní tabulka s malými četnostmi

	zájem o nové didaktické pomůcky pro výuku dopravní výchovy		
	Ano	Ne	Σ
škola s více jak 100 žáky	9	9	8
	13	1	14
	Σ	22	10 32

Tab. 11 Pomocná tabulka pro Fisherův test

	A		Σ
	8	10	18
	14	0	14
Σ	22	10	32

Výpočet pravděpodobnosti

$$p_i = \frac{(a+b)!(c+d)!(a+c)!(b+d)!}{n!a!b!c!d!}$$

$$p_i = \frac{18!14!22!10!}{32!9!9!13!1!}$$

$$p_{ia} = \frac{18!14!22!10!}{32!8!10!14!0!}$$

$$p = \sum p_i$$

$$p = 0,02246$$

Riziko neoprávněného odmítnutí nulové hypotézy je tedy 0,02246, což je hodnota menší než zvolená hladina významnosti 0,05. Proto můžeme na hladině významnosti 0,05 nulovou hypotézu odmítnout a přijmout hypotézu alternativní. Velké školy (s počtem žáků nad 100) uvádějí tedy častěji, že mají zájem o nové didaktické materiály pro výuku dopravní výchovy než školy malé (s počtem žáků do 100).

Otázka č. 7

Jakou formu by nové didaktické materiály pro výuku dopravní výchovy podle Vás měly mít? Vyznačte všechny odpovídající možnosti.

- a) tištěnou (učebnice, pracovní sešity, pracovní listy, apod.)
- b) vizuální (plakáty, nástěnné obrazy)
- c) vizuálně-prostorovou (3D objekty)
- d) audiovizuální (filmy na videokazetách nebo DVD)
- e) digitální/elektronickou (výukové programy na PC, apod.)

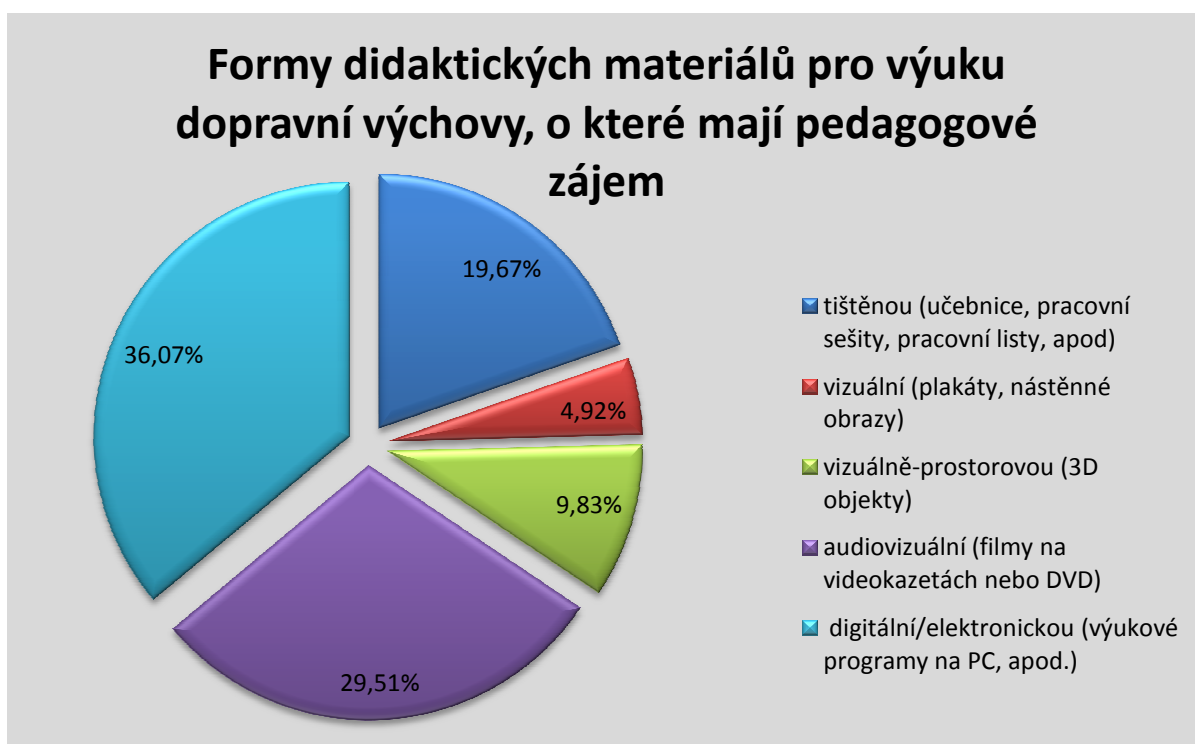
f) jinou, uveďte jakou

Tab. 12 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 7

Odpověď	Abs.	%
tištěnou (učebnice, pracovní sešity, pracovní listy, apod.)	12	19,67
vizuální (plakáty, nástěnné obrazy)	3	4,92
vizuálně-prostorovou (3D objekty)	6	9,83
audiovizuální (filmy na videokazetách nebo DVD)	18	29,51
digitální/elektronickou (výukové programy na PC, apod.)	22	36,07
Celkem	61	100.00

Z celkového počtu 22 základních škol, které mají zájem o nový didaktický materiál, by všechny školy (36,07 % odpovědí z celkového počtu 61) měly zájem o digitální/elektronickou formu výukového materiálu pro dopravní výchovu. Vyšší zájem je také o filmy na videokazetách nebo DVD (29,51 % odpovědí). Nové učebnice, pracovní listy a sešity zvolilo 19,67 % dotázaných. O vizuálně prostorovou formu, plakáty a nástěnné obrazy je nepatrný zájem (9,83 % a 4,92 %).

Graf 8 Formy didaktických materiálů pro výuku dopravní výchovy

Otázka č. 8

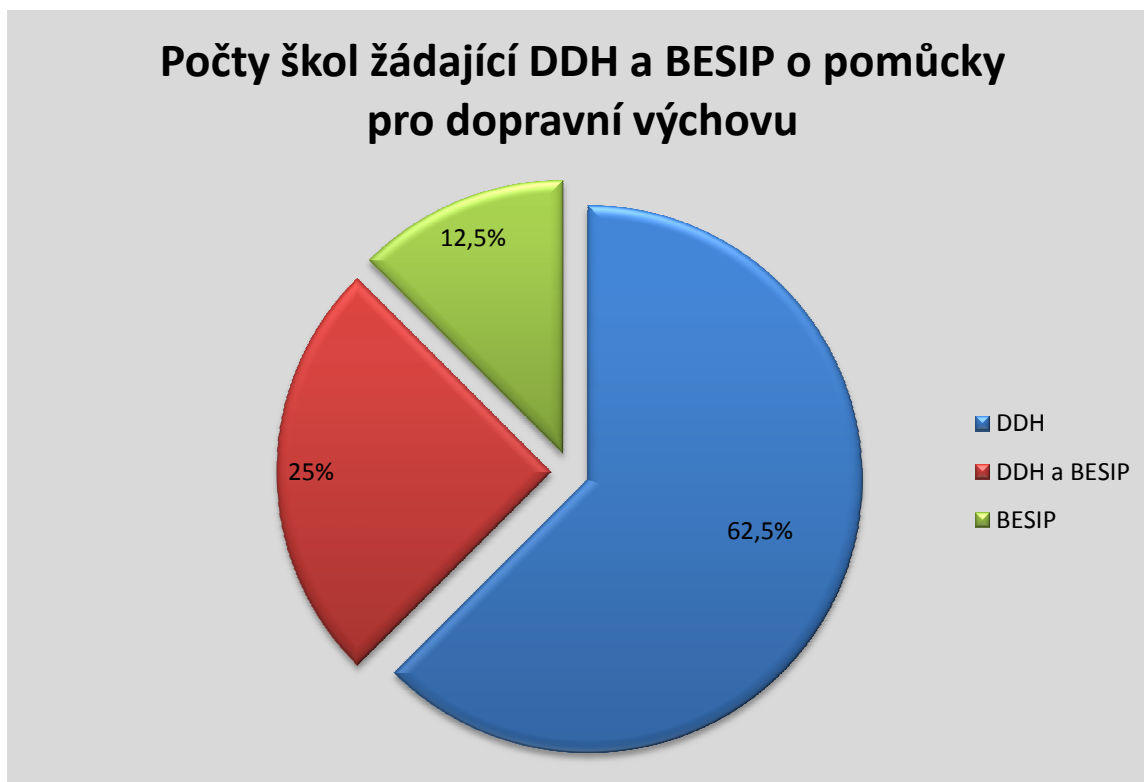
Víte, na koho se obrátit v případě, že potřebujete pomůcky pro výuku dopravní výchovy? Vyjmenujte.

Tab. 13 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 8

Odpověď	Abs.	%
na DDH	20	62,50
na DDH a BESIP	8	25,00
na BESIP	4	12,50
Celkem	32	100.00

Všech 32 dotázaných základních škol kroměřížského regionu ví, na koho se obrátit v případě, že potřebují pro výuku dopravní výchovy pomůcky. 62,5 % škol se obrací na pracovníky dětského dopravního hřiště, 25 % škol osloví kromě DDH také BESIP a 12,5 % žádá o pomůcky pouze krajského koordinátora BESIPu.

Graf 9 Počty škol žádající DDH a BESIP o pomůcky pro dopravní výchovu

Otázka č. 9

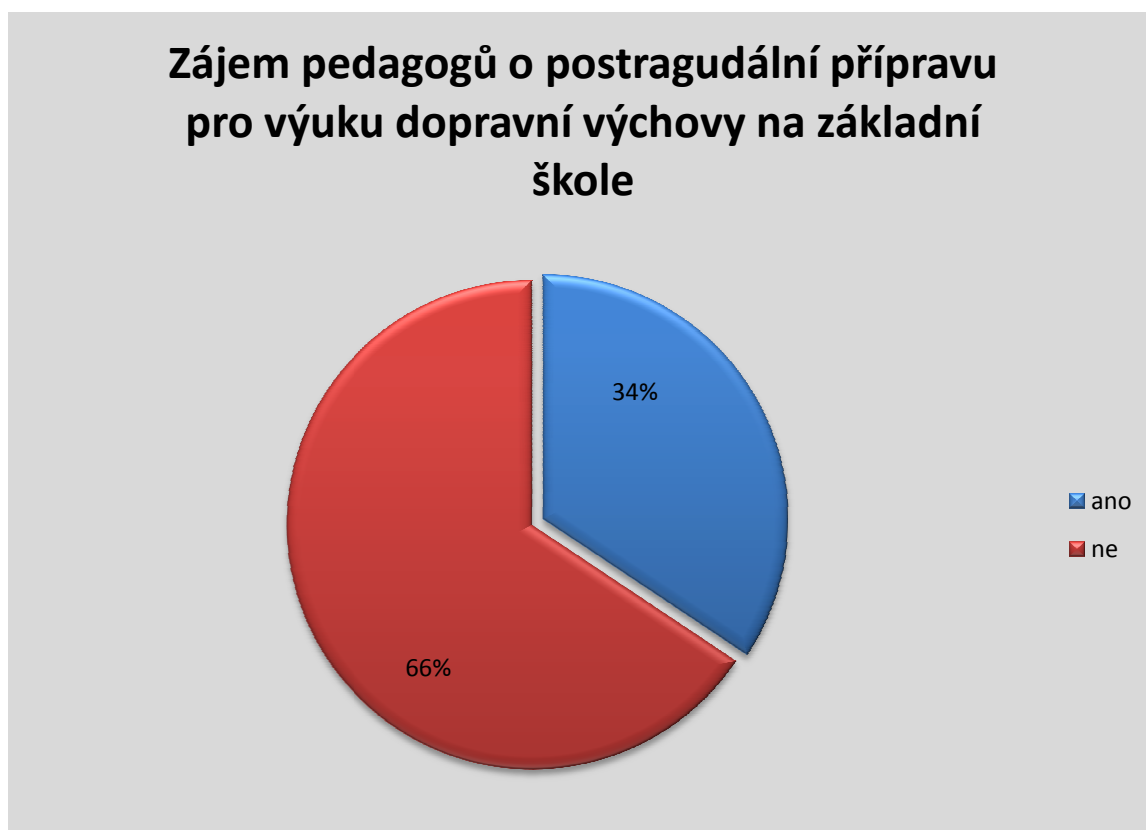
Podstoupil/a byste postgraduální přípravu (příp. kurz), která by Vás připravil/a na vyučování dopravní výchovy na ZŠ?

Tab. 1 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 9

Odpověď	Abs.	%
ano	11	34,38
ne	21	65,62
Celkem	32	100,00

Z celkového počtu 32 respondentů by postoupilo doplňující postgraduální přípravu nebo kurz pro výuku dopravní výchovy žáků základní školy 34,38 % pedagogů. Více jak polovina (65,62 %) dotázaných nemá o odbornou přípravu pro výuku dopravní výchovy zájem.

Graf 10 Zájem pedagogů o postragudální přípravu pro výuku dopravní výchovy

Tab. 15 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 9 - Členění podle počtu žáků

Odpověď	ano	ne	Celkem
Nad 100 žáků	7	11	18
Do 100 žáků	4	10	14
Celkem	11	21	32

V dotazníkovém šetření, kterého se zúčastnilo celkem 32 respondentů, uvedlo 11 dotázaných, že by podstoupilo postgraduální přípravu, která by je připravila na vyučování dopravní výchovy na ZŠ. Dále se zjistilo, že z těch respondentů, by podstoupili postgraduální přípravu, která by je připravila na vyučování dopravní výchovy na ZŠ, je 7, kteří patří mezi velké školy (s více jak 100 žáky). Celkový počet respondentů – velkých škol (s počtem žáků nad 100) byl 18.

Výzkumná otázka č. 2: Mají zájem o postgraduální studium dopravní výchovy většinou učitelé z velkých škol?

Věcná hypotéza: *Zájem o postgraduální studium dopravní výchovy mají většinou učitelé z velkých škol.*

Nulová hypotéza: H_0 : *Podíl respondentů, kteří by podstoupili postgraduální přípravu, která by je připravila na vyučování dopravní výchovy na ZŠ, je stejný u velkých i malých škol.*

Alternativní hypotéza: H_A : *Velké školy (s počtem žáků nad 100) uvádějí častěji, že by podstoupili postgraduální přípravu, která by je připravila na vyučování dopravní výchovy na ZŠ, než školy malé (s počtem žáků do 100).*

Testování významnosti je na hladině významnosti 0,05. Pro výpočet použijeme Fisherův kombinatorický test.

Tab. 16 Čtyřpolní tabulka s malými četnostmi

		zájem o postgraduální studium dopravní výchovy		
		Ano	Ne	Σ
škola s více jak 100 žáky	Ano	7	11	18
	Ne	4	10	14
Σ		11	21	32

Tab. 17 Pomocné tabulky pro Fisherův test

	A		Σ
	8	10	18
	3	11	14
Σ	11	21	32

	B		Σ
	9	9	18
	2	12	14
Σ	11	21	32

	C		Σ
	10	8	18
	1	13	14
Σ	11	21	32

	D		Σ
	11	7	18
	0	14	14
Σ	11	21	32

Výpočet pravděpodobnosti

$$p_i = \frac{(a+b)! (c+d)! (a+c)! (b+d)!}{n! a! b! c! d!}$$

$$p_i = \frac{18! 14! 11! 21!}{32! 7! 11! 4! 10!}$$

$$p_{ia} = \frac{18! 14! 11! 21!}{32! 8! 10! 3! 11!}$$

$$p_{ib} = \frac{18! 14! 11! 21!}{32! 9! 9! 2! 12!}$$

$$p_{ic} = \frac{18! 14! 11! 21!}{32! 10! 8! 1! 13!}$$

$$p_{id} = \frac{18! 14! 11! 21!}{32! 11! 7! 0! 14!}$$

$$p = \sum p_i$$

$$p = 0,81926$$

Riziko neoprávněného odmítnutí nulové hypotézy je tedy 0,81926, což je hodnota větší než zvolená hladina významnosti 0,05. Proto můžeme na hladině významnosti 0,05 nulovou hypotézu přijmout a odmítnout hypotézu alternativní. Podíl respondentů, kteří by podstoupili postgraduální přípravu, která by je připravila na vyučování dopravní výchovy na ZŠ, je tedy stejný u velkých i malých škol.

Část II. Využívání dětského dopravního hřiště pro praktickou výuku dopravní výchovy. (otázka č. 10 – 13)

Otázka č. 10

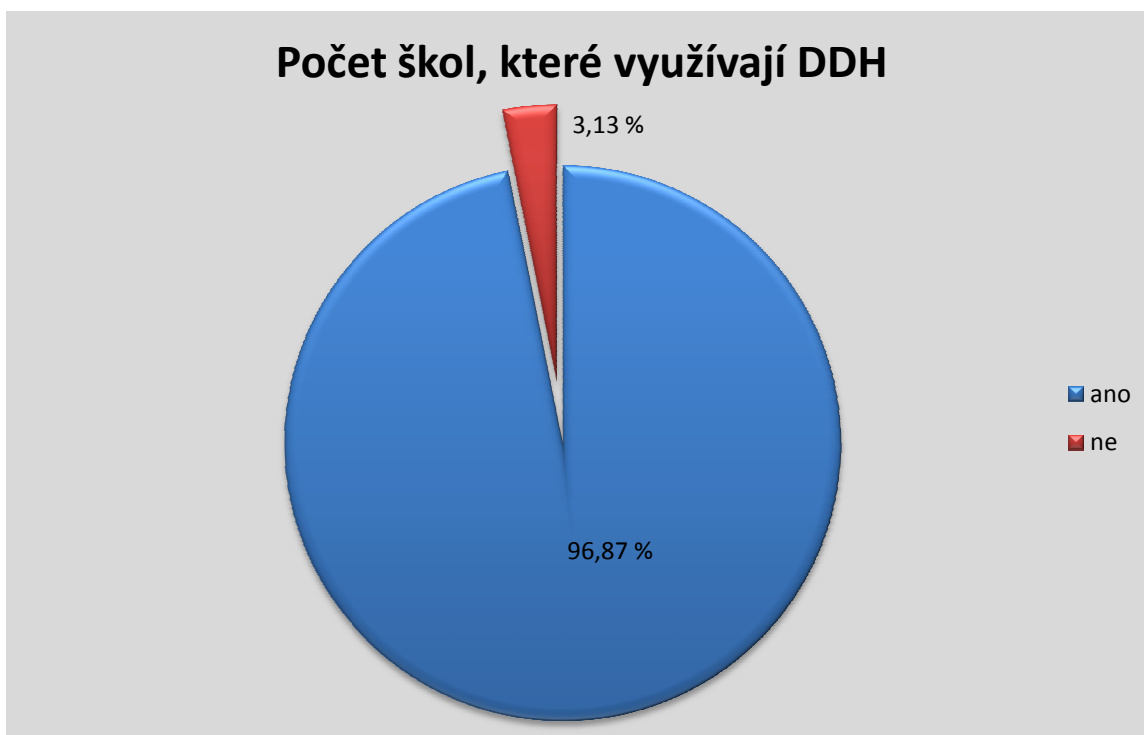
Využíváte pro praktický výcvik dopravní výchovy dětské dopravní hřiště? Zápornou odpověď zdůvodněte.

Tab. 2 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 10

Odpověď	Abs.	%
ano	31	96.87
ne	1	3.13
Celkem	32	100,00

Z celkového počtu 32 respondentů využívá pro praktický výcvik dopravní výchovy dětské dopravní hřiště 31 škol (96.87 %). Pouze jedna škola (3.13%) se výcviku neúčastní, jelikož je malotřídní školou a finanční nároky na dopravu žáků na DDH jsou pro ni vysoké.

Graf 11 Počet škol, které využívají DDH

Tab. 19 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 10 - Členění podle počtu žáků

Odpověď	ano	ne	Celkem
Nad 100 žáků	18	0	18
Do 100 žáků	13	1	14
Celkem	31	1	32

V dotazníkovém šetření, kterého se zúčastnilo celkem 32 respondentů, uvedlo 31 dotázaných, že využívají pro praktický výcvik dopravní výchovy dětské dopravní hřiště. Dále se zjistilo, že z těch respondentů, kteří využívají pro praktický výcvik dopravní výchovy dětské dopravní hřiště je 18, kteří patří mezi velké školy (s více jak 100 žáky). Celkový počet respondentů velkých škol (s počtem žáků nad 100) byl 18.

Výzkumná otázka č. 3: Navštěvují dopravní hřiště častěji školy s větším počtem žáků?

Věcná hypotéza: Dopravní hřiště navštěvují častěji školy s větším počtem žáků.

Nulová hypotéza: H_0 : Podíl respondentů, kteří využívají pro praktický výcvik dopravní

výchovy dětské dopravní hřiště je stejný u velkých i malých škol.

Alternativní hypotéza: H_A : Velké školy (s počtem žáků nad 100) uvádějí častěji, že využívají dopravní hřiště častěji než malé školy.

Tab. 20 Čtyřpolní tabulka s malými četnostmi

		návštěvnost dopravního hřiště		
		Ano	Ne	Σ
škola s více jak 100 žáky	Ano	18	0	18
	Ne	13	1	14
	Σ	31	1	32

Výpočet pravděpodobnosti

$$p_i = \frac{(a+b)! (c+d)! (a+c)! (b+d)!}{n! a! b! c! d!}$$

$$p_i = \frac{18! 14! 31! 1!}{32! 18! 0! 13! 1!}$$

$$p = \sum p_i$$

$$p = 0,875$$

Riziko neoprávněného odmítnutí nulové hypotézy je tedy 0,875, což je hodnota větší než zvolená hladina významnosti 0,05. Proto můžeme na hladině významnosti 0,05 přijmout nulovou hypotézu a odmítnout hypotézu alternativní. Podíl respondentů, kteří využívají pro praktický výcvik dopravní výchovy dětské dopravní hřiště je tedy stejný u velkých i malých škol.

Otázka č. 11

Jestliže využíváte dopravní hřiště, tak v jakém rozsahu?

- a) jen povinných 10 hodin

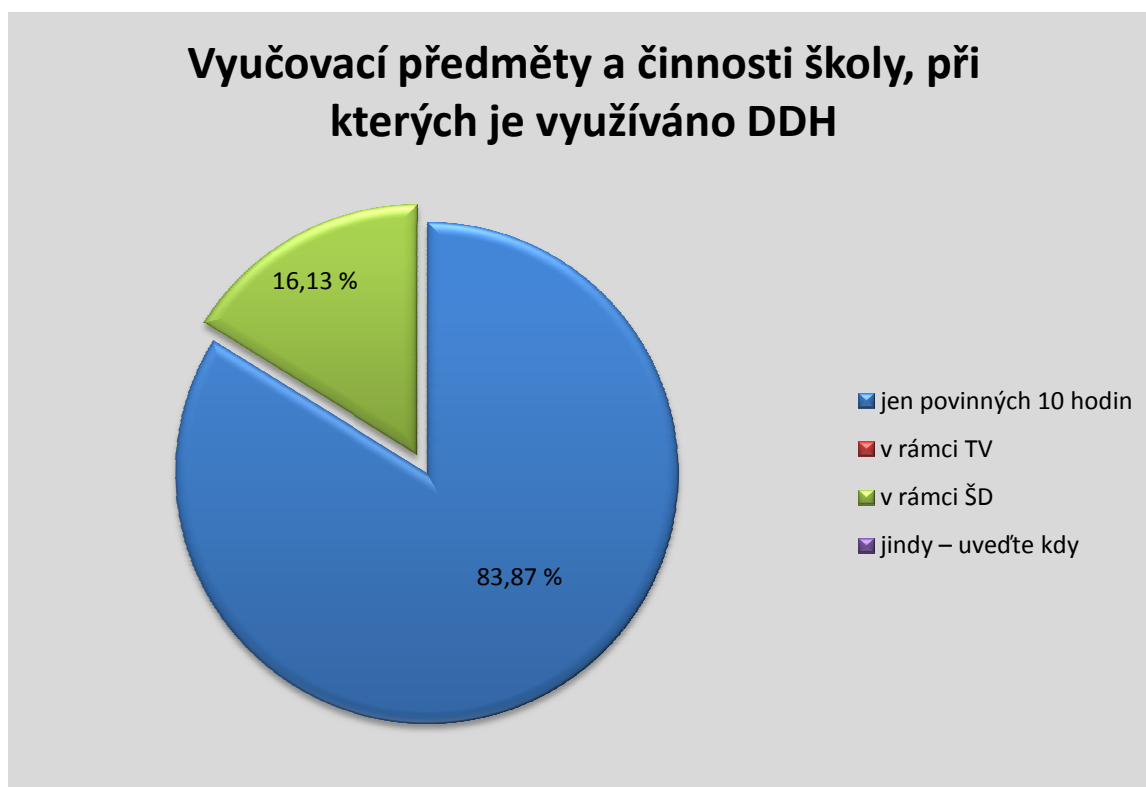
- b) v rámci TV
- c) v rámci ŠD
- d) jindy – uveďte kdy

Tab. 3 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 11

Odpoověď	Abs.	%
jen povinných 10 hodin	26	83,87
v rámci TV	-	-
v rámci ŠD	5	16,13
jindy – uveďte kdy	-	-
Celkem	31	100,00

Všech 31 základních škol, které dopravní hřiště se svými žáky navštěvují, využívá jeho služby jen pro systematický výcvik cyklistů ve 4. ročník (povinných 10 hodin). Pět škol (16,13%) navštěvuje DDH i v odpoledních hodinách v rámci školní družiny.

Graf 12 Vyučovací předměty a činnosti školy, při kterých je využíváno DDH

Otázka č. 12

Jste spokojeni s lektorem na DDH?

Tab. 4 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 12

Odpověď	Abs.	%
ano	32	100,00
ne	-	-
Celkem	32	100,00

S výukou lektora na DDH je spokojeno všech 32 respondentů.

Otázka č. 13

Máte návrhy na zlepšení činnosti DDH? Uveďte jaké.

Otázka zůstala nezodpovězena. Předpokládáme, že všechny dotazované školy jsou s činností DDH spokojeny.

Část III. Podpora dopravní výchovy oddělením Ministerstva dopravy - BESIP (projekty, soutěže, spolupráce se školami).

(otázka č. 14 – 20)

Otázka č. 14

Má škola k dispozici reflexní vesty pro žáky?

Tab. 5 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 14

Odpověď	Abs.	%
ano	30	93,75
ne	2	6,25
Celkem	32	100,00

Z celkového počtu 32 respondentů má k dispozici reflexní vesty pro žáky 93,75 % základních škol. Zbýlých 6,25 % škol vesty nevlastní.

Graf 13 Počet škol, které mají k dispozici reflexní vesty pro žáky

Otázka č. 15

Jestliže máte ve škole pro žáky reflexní vesty, používáte je? Odpověď zdůvodněte.

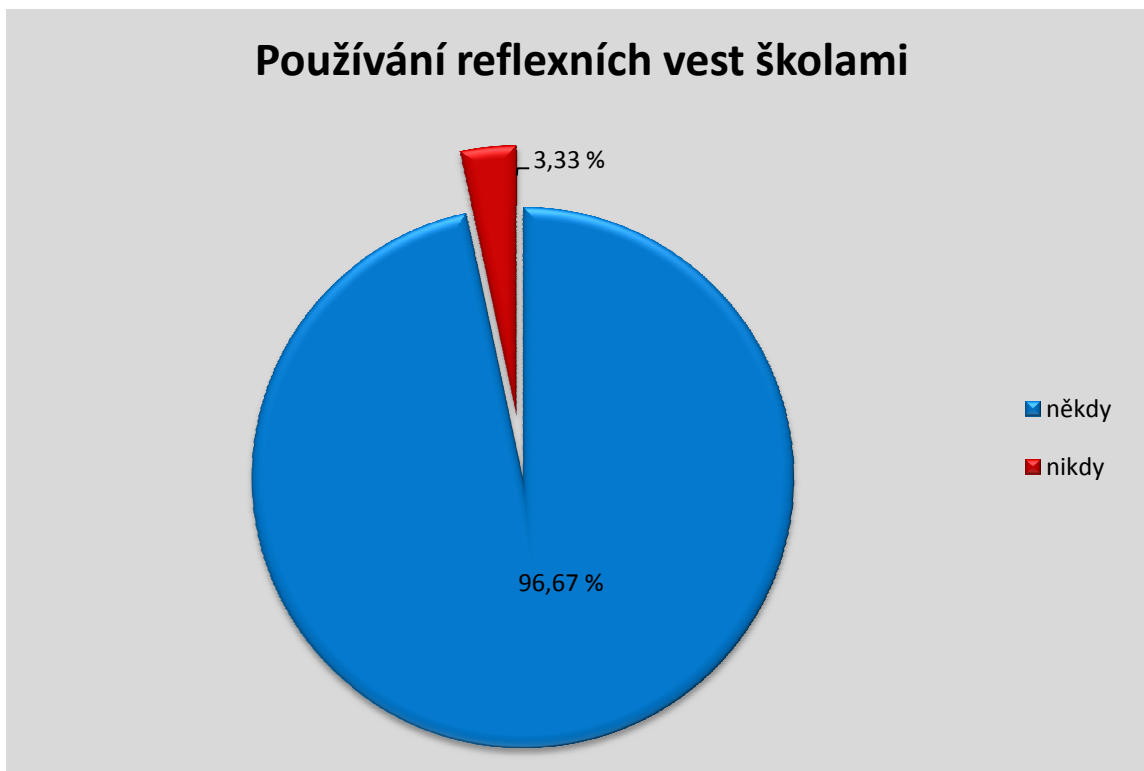
- a) vždy
- b) někdy
- c) nikdy

Tab. 6 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 15

Odpověď	Abs.	%
vždy	-	-
někdy	29	96,67
nikdy	1	3,33
Celkem	30	100,00

Z 30 základních škol, které vlastní reflexní vesty pro žáky, jich 29 (96,67 %) využívá jen někdy. Svoji odpověď zdůvodnily školy tím, že reflexní vesty mají v malém počtu, nebo že se koná málo akcí mimo školu a jestliže se nějaké konají, jsou na ně žáci přepravováni speciálním autobusem. Odpověď „nikdy“ uvedla škola proto, že se učitelé pohybují s žáky mimo vozovku.

Graf 14 Používání reflexních vest školami

Otázka č. 16

Jestliže vesty nemáte, víte, kde je získáte?

Tab. 7 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 16

Odpověď	Abs.	%
ano	-	-
ne	2	100,00
Celkem	2	100,00

Obě školy, které nemají pro žáky k dispozici reflexní vesty, neví, kde si je mohou obstarat.

Otázka č. 17

Nosíte při doprovodu žáků reflexní terčík? Jestliže nikdy, uveďte proč.

- a) vždy
- b) někdy

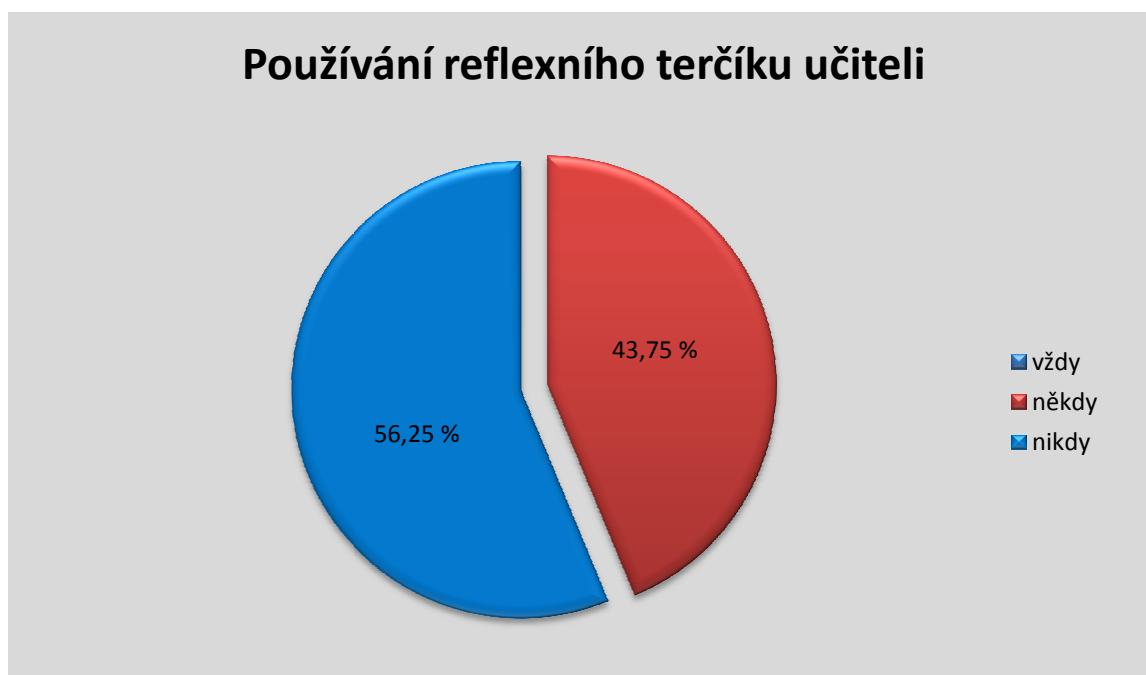
c) nikdy

Tab. 26 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 17

Odpověď	Abs.	%
vždy	-	-
někdy	14	43.75
nikdy	18	56.25
Celkem	32	100,00

Ze 14 (43.75%) základních škol, z celkového počtu 32 dotázaných, nosí učitelé při doprovodu žáků v dopravním prostředí někdy zastavovací reflexní terčik. Zbýlých 56,25% dotázaných škol terčik nikdy nenosí, protože se učitelé s žáky pohybují v místech s malým provozem, případně v provozu řízeném světelnou signalizací.

Graf 15 Používání reflexního terčíku učiteli

Otázka č. 18

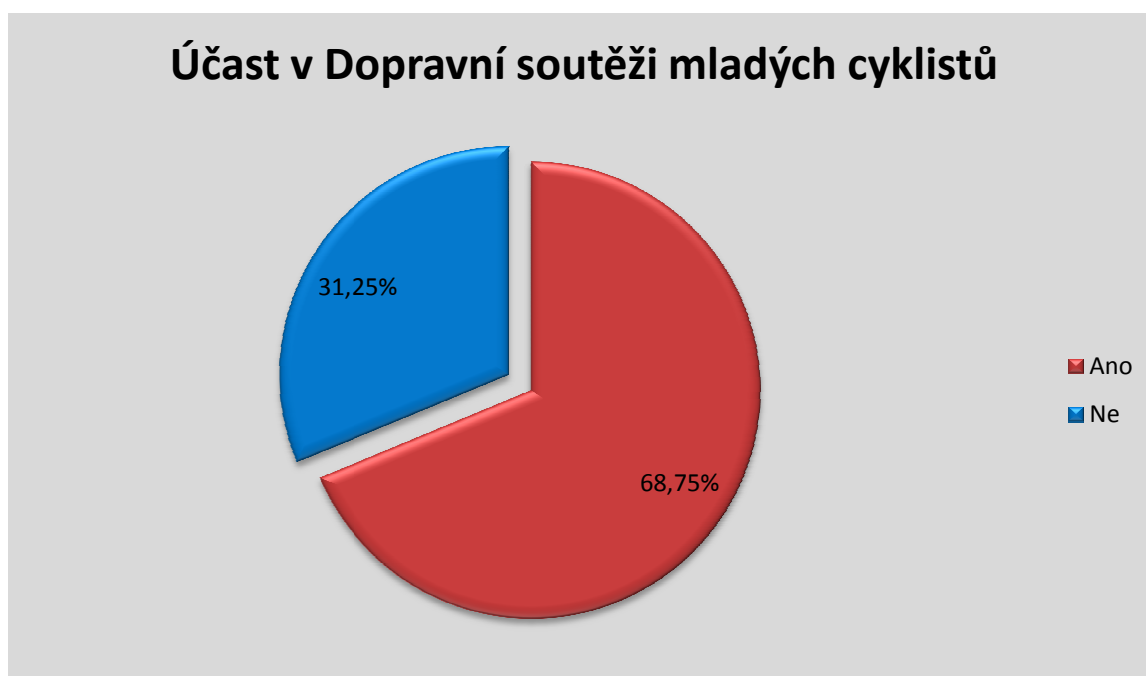
Účastníte se Dopravní soutěže mladých cyklistů? A v případě, že ano, jakým způsobem je proveden výběr soutěžního družstva do okresního kola?

Tab. 8 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 18

Odpověď	Abs.	%
Ano	22	68,75
Ne	10	31,25
Celkem	32	100,00

Dopravní soutěže mladých cyklistů se účastní 68,75% základních škol z 32 dotázaných. Do okresního kola Dopravní soutěže mladých cyklistů vybírají školy soutěžící podle prospěchu, kázně, podle znalostí z dopravní výchovy, ze členů dopravního kroužku. Deset škol (31,25 %) z 32 oslovených se soutěže mladých cyklistů neúčastní.

Graf 16 Účast v Dopravní soutěži mladých cyklistů

Tab. 28 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 10 - Členění podle počtu žáků

Odpověď	ano	ne	Celkem
Nad 100 žáků	14	4	18
Do 100 žáků	8	6	14
Celkem	22	10	32

V dotazníkovém šetření, kterého se zúčastnilo celkem 32 respondentů, uvedlo 22 dotázaných, že se účastní Dopravní soutěže mladých cyklistů. Dále se zjistilo, že z těch

respondentů, kteří se účastní Dopravní soutěže mladých cyklistů je 14, kteří patří mezi velké školy (s více jak 100 žáky). Celkový počet respondentů – velkých škol (s počtem žáků nad 100) byl 18.

Výzkumná otázka č. 4: Účastní se Dopravní soutěže mladých cyklistů hlavně velké školy?

Věcná hypotéza: Dopravní soutěže mladých cyklistů se účastní hlavně velké školy.

Nulová hypotéza: H_0 : Podíl respondentů, kteří se účastní Dopravní soutěže mladých cyklistů je stejný u velkých i malých škol.

Alternativní hypotéza: H_A : Velké školy (s počtem žáků nad 100) uvádějí častěji, že se účastní Dopravní soutěže mladých cyklistů, než školy malé (s počtem žáků do 100).

Testování významnosti je na hladině významnosti 0,05. Pro výpočet použijeme Fisherův kombinatorický test.

Tab. 29 Čtyřpolní tabulka s malými četnostmi

		účast v Dopravní soutěži mladých cyklistů		
		Ano	Ne	Σ
škola s více jak 100 žáky	Ano	14	4	18
	Ne	8	6	14
Σ		22	10	32

Tab. 30 Pomocné tabulky pro Fisherův test

		A	Σ
		15	3
		7	7
Σ		22	10

		B	Σ
		16	2
		6	8
Σ		22	10

	C	Σ	
	17	1	18
	5	9	14
Σ	22	10	32

Výpočet pravděpodobnosti

$$p_i = \frac{(a+b)! (c+d)! (a+c)! (b+d)!}{n! a! b! c! d!}$$

$$p_i = \frac{18! 14! 22! 10!}{32! 14! 4! 8! 6!}$$

$$p_{ia} = \frac{18! 14! 22! 10!}{32! 15! 3! 7! 7!}$$

$$p_{ib} = \frac{18! 14! 22! 10!}{32! 16! 2! 6! 8!}$$

$$p_{ic} = \frac{18! 14! 22! 10!}{32! 17! 1! 5! 9!}$$

$$p_{id} = \frac{18! 14! 22! 10!}{32! 18! 0! 4! 10!}$$

$$p = \sum p_i$$

$$p = 0,3871$$

Riziko neoprávněného odmítnutí nulové hypotézy je tedy 0,3871, což je hodnota větší než zvolená hladina významnosti 0,05. Proto můžeme na hladině významnosti 0,05 nulovou hypotézu přijmout a odmítnout hypotézu alternativní. Podíl respondentů, kteří se účastní Dopravní soutěže mladých cyklistů je tedy stejný u velkých i malých škol

Otázka č. 19

Kterých dopravně bezpečnostních akcí v regionu Kroměřížska jste se za poslední dva roky zúčastnili?

- a) The Action
- b) Dětská policie
- c) Dny bez aut
- d) žádné

Tab. 31 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 19

Odpověď	Abs.	%
The Action	1	3,12
Dětská policie	5	15,63
Dny bez aut	6	18,75
žádné	20	62,50
Celkem	32	100,00

Celkem 62,5 % základních škol kroměřížského regionu se neúčastní dopravně bezpečnostních akcí. Pouze jedna škola (3,12 %) z celkového počtu 32 dotázaných se za poslední dva roky zúčastnila preventivního projektu The Action. 18,75 % dotázaných škol se zúčastnilo akce Dny bez aut a 15,63 % akce Dětská policie.

Graf 17 Účast škol na dopravně bezpečnostních akcích

Otázka č. 20

Uvítal/a byste podporu pro zajišťování dopravní výchovy ve Vaší škole ze strany MD- BESIP (besedy, soutěže, projektové hodiny/dny apod.)?

Tab. 32 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 20

Odpověď	Abs.	%
ano	32	100,00
ne	-	-
Celkem	32	100,00

Všech 32 dotazovaných základních škol by pro podporu dopravní výchovy uvítalo besedy, projektové dny, soutěže organizované MD-BESIP.

Graf 18 Zájem škol o podporu dopravní výchovy

Tab. 33 Zpracování dotazníkového šetření - otázka č. 20 - Členění podle počtu žáků

Odpověď	ano	ne	Celkem
Nad 100 žáků	18	0	18
Do 100 žáků	14	0	14
Celkem	32	0	32

V dotazníkovém šetření, kterého se zúčastnilo celkem 32 respondentů, uvedlo 32 dotázaných, že by přivítalo podporu pro zajišťování dopravní výchovy ze strany MD-BESIP. Dále se zjistilo, že z těch respondentů, kteří by přivítali podporu pro zajišťování dopravní výchovy ze strany MD-BESIP je 18, kteří patří mezi velké školy (s více jak 100 žáky). Celkový počet respondentů – velkých škol (s počtem žáků nad 100) byl 18.

Výzkumná otázka č. 5: Mají zájem o podporu dopravní výchovy ze strany MD - BESIP většinou školy s větším počtem žáků?

Věcná hypotéza: O podporu dopravní výchovy ze strany MD - BESIP mají zájem většinou školy s větším počtem žáků.

Nulová hypotéza: H_0 : Podíl respondentů, kteří by přivítali podporu pro zajišťování dopravní výchovy ze strany MD - BESIP je stejný u velkých i malých škol.

Alternativní hypotéza: H_A : Velké školy (s počtem žáků nad 100) uvádějí častěji, že by přivítali podporu pro zajišťování dopravní výchovy ze strany MD-BESIP než školy malé (s počtem žáků do 100).

Testování významnosti je na hladině významnosti 0,05. Pro výpočet použijeme Fisherův kombinatorický test.

Tab. 34 Čtyřpolní tabulka s malými četnostmi

		zájem o podporu dopravní výchovy ze strany MD-BESIP		
		Ano	Ne	Σ
škola s více jak 100 žáky	Ano	18	0	18
	Ne	14	0	14
	Σ	32	10	32

Výpočet pravděpodobnosti

$$p_i = \frac{(a+b)!(c+d)!(a+c)!(b+d)!}{n! a! b! c! d!}$$

$$p_i = \frac{18! 14! 32! 0!}{32! 18! 0! 14! 0!}$$

$$p = \sum p_i$$

$$p = 1$$

Riziko neoprávněného odmítnutí nulové hypotézy je tedy 1, což je hodnota větší než zvolená hladina významnosti 0,05. Proto můžeme na hladině významnosti 0,05 přijmout nulovou hypotézu a odmítnout hypotézu alternativní. Podíl respondentů, kteří by přivítali podporu pro zajišťování dopravní výchovy ze strany MD - BESIP je tedy stejný u velkých i malých škol.

10.2 Interpretace dotazníkového šetření

Část I. Realizace výuky dopravní výchovy ve škole a materiální vybavení pro výuku.

(otázka č.1 - 9)

Na úrovni 32 základních škol je dopravní výchova vymezena souborem povinného učiva, které většina z dotázaných škol (81,25 %) zařazuje v rámci ŠVP do několika předmětů. Dopravní výchova je vyučována na všech školách teoreticky i prakticky - formou výcviku na dopravním hřišti, nebo praktickým cvičením. K danému tématu pořádají školy projektové hodiny nebo dny a besedy s odborníky. Při teoretické výuce dopravní výchovy žáků používají základní školy kroměřížského regionu nejvíce pracovní sešity, pracovní listy (19,74 % z celkového počtu 152 odpovědí pedagogů) a učebnice (19,07 % odpovědí). Méně se používají nástěnné obrazy, plakáty (16,45 % odpovědí) a výukové programy pro použití na PC na CD nebo DVD nosičích (15,13 % odpovědí). Stolní hry, pexesa s dopravní tematikou používá jen patnáct základních škol. Didaktické materiály pro výuku dopravní výchovy navrhované oddělením Ministerstva dopravy BESIP, jsou poskytovány školám zdarma prostřednictvím krajských koordinátorů, nebo pracovníků dětských dopravních hřišť.

Z celkového počtu 32 dotázaných základních škol kroměřížského regionu by 68,75 % přivítalo pro výuku dopravní výchovy nové didaktické materiály. Zájem 22 škol je zejména o digitální/elektronickou formu. Osmnáct škol by využilo nové filmy s dopravní tematikou na videokazetách nebo DVD. O vizuálně prostorovou formu výukových materiálů jako jsou plakáty a nástěnné obrazy je nepatrný zájem (9,83 % a 4,92 % odpovědí z celkového počtu 61).

Výzkum ukázal, že pedagogové mají zájem o nové moderní didaktické materiály. Znají však dobře současnou nabídku výukových materiálů k dopravní výchově? BESIP v současnosti vydává moderně zpracované učebnice pro žáky a výukové sety s pracovními listy pro učitele. Materiály jsou obsahově zaměřeny na všechny oblasti bezpečnosti dětí v silničním provozu a metodicky jsou zpracovány tak, aby usnadnily pedagogům při výuce dopravní výchovy práci. K výukovým pomůckám patří výběr dopravních značek, výukový materiál „Křižovatky“ k procvičování dopravních situací, sada plakátů doplňující tematický plán dopravní výchovy a DVD první pomoci při dopravních nehodách. Pedagogové by měli být informováni o nových didaktických pomůckách pro výuku dopravní výchovy prostřednictvím seminářů pořádaných BESIPem.

Dopravní výchovu učí na základních školách většinou učitelé, kteří ji neměli jako součást studia na pedagogické fakultě. V současnosti však mají možnost postgraduálního studia dopravní výchovy, ale jak průzkum ukázal, zájem o získání odborných znalostí z této problematiky má méně jak polovina dotázaných (34,38 %).

*Část II. Využívání dětského dopravního hřiště pro praktickou výuku dopravní výchovy.
(otázka č. 10 – 13)*

Pro praktickou výuku dopravní výchovy využívají základní školy kroměřížského regionu (96,87 % dotázaných škol) dvě dopravní hřiště a to DDH v Loukově – provozovatelem je ZŠ a místní autoškola a DDH v Kroměříži – provozovatelem je Český červený kříž. Účast na výuce je vysoká (skoro 100%). Dokazují to nejenom výsledky průzkumu, ale také statistiky vedené DDH a výroční zprávy BESIPu. Dětské dopravní hřiště v Kroměříži má od roku 2006 v nájmu kroměřížská radnice. Ta do jeho provozu investuje ročně 200 tisíc korun. Areál prošel v minulých letech podstatnými změnami. Učebna i hřiště byly zmodernizovány, byl zrekonstruován povrch vozovek a vyměněny dopravní značky. K dispozici jsou také nové herní prvky, na nichž je možné trénovat koordinaci a držení rovnováhy a jako demonstrační pomůcka i osobní automobil bez motoru s ukázkou správné instalace dětských autosedaček. Školy jsou s činností DDH spokojeny. Jeho služby využívají především pro systematický výcvik cyklistů ve 4. ročníku a některé i v odpoledních hodinách v rámci školní družiny. DDH v Kroměříži zajišťuje školám didaktický materiál pro výuku dopravní výchovy škol a odborné semináře pro pedagogické pracovníky. Kromě výuky dopravní výchovy pořádá DDH pro děti i okresní kolo soutěže mladých cyklistů a zdravotníků a příměstské tábory. Dopravní soutěže mladých cyklistů, která je mezinárodní postupovou soutěží ověřující znalosti žáků z pravidel silničního provozu pro cyklisty, poskytování první pomoci a dovednost v technice jízdy na kole, se účastní skoro tři čtvrtina dotázaných škol (68,75

Část III. Podpora dopravní výchovy oddělením Ministerstva dopravy - BESIP (projekty, soutěže, spolupráce se školami).

(otázka č. 14 – 20)

Podle výsledků průzkumu by se měla zvýšit mezi učiteli osvěta v používání reflexních vest a zastavovacích terčů při pohybu organizovaných skupin žáků v silničním provozu, které jsou od konce roku 2010 v rámci kampaně „Jsme vidět!“ zdarma doručovány zástupci BESIPu do mateřských a základních škol. Podle informací krajského koordinátora BESIPu

byla vestami obdarována většina škol kroměřížského regionu, aby se mohla obléci alespoň jedna či dvě kompletní třídy, případně pokud se bude na ulici pohybovat více tříd dané školy najednou, aby alespoň někteří žáci mohli mít vestu na sobě. Tuto skutečnost potvrzuje i průzkum, který prokázal, že 93,75 % oslovených škol má reflexní vesty pro žáky. Bohužel, základní školy používají reflexní vesty pro žáky jen někdy a zastavovací terčík více jak polovina škol nepoužívá vůbec. Přitom je dokázáno, že reflexní a fluorescenční materiály zvyšují viditelnost chodců a cyklistů a prodlužují tak vzdálenost, na jakou může řidič nejzranitelnější účastníky silničního provozu zaznamenat. Kampaň, která si za cíl stanovila snížení dopravní nehodovosti dětí, bude trvat do konce roku 2012. Do té doby by vesty měly zdarma obdržet i zbylé školy, případně o ně mohou krajského koordinátora BESIPu požádat. Pokud má škola reflexních vest nedostatek, může si je i zakoupit ve specializovaných obchodech. Důležitý ale není počet reflexních vest ve škole, ale jejich používání. Průzkum také zjistil, že všech 32 základních škol, které se dotazníkového šetření zúčastnily, by uvítalo podporu BESIPu při výuce dopravní výchovy žáků. Zájem je o besedy, soutěže a projektové dny. O dopravně bezpečnostních akce mimo školu má zájem jen dvanáct škol, které se za poslední dva roky účastnily projektu Dny bez aut, Dětská policie, The Action pořádaných na Kroměřížsku.

Na Dětském dopravním hřišti v Kroměříži se koná každoročně okresní kolo, jehož vítězové postupují do krajského kola. To se bude v roce 2012 konat ve Valašských Kloboukách. Celostátního kola soutěže mladých cyklistů (letos se koná v Chomutově) se z kroměřížského regionu v posledních 5 letech zúčastnily 3x ZŠ Morkovice a 2x ZŠ Zdounky. Do mezinárodního kola, které se v letošním roce uskuteční v Krakově (Polsko), se ještě žádné ze škol Kroměřížska nepodařilo probojovat.

10.3 Návrh odborně vzdělávacího kurzu dopravní výchovy

Dvoudenní kurz zahrnuje přednášky, semináře, diskuze a praktická cvičení.

Účastníci na závěr obdrží potvrzení o účasti.

Místo konání: Dětské dopravní hřiště v Kroměříži, Základní škola u Sýpek Kroměříž

Termín:

Určeno: pedagogům z 1. a 2. stupně základních škol kroměřížského regionu

Vzdělávací cíl: Cílem kurzu je poskytnout praktické návody k začlenění dopravní výchovy do učiva na 1. a 2. stupni ZŠ, seznámit účastníky se zajímavými výukovými formami a metodami práce s žáky a moderními didaktickými materiály pro realizaci výuky dopravní výchovy, s dopravní výchovou na DDH, s činností a možností spolupráce s krajským koordinátorem MD-BESIP.

Čas	1.den kurzu místo konání: ZŠ u Sýpek Kroměříž	2.den konání místo konání : DDH Kroměříž
9:00 – 10:00	Dopravně bezpečnostní situace a nehodovost regionu Kroměřížska (Policie ČR – Dopravní inspektorát Kroměříž) Viditelnost dětí v dopravním provozu (BESIP, firma RETROX)	Zdravověda, první pomoc (ČČK Kroměříž)
10:00 – 11:30	Implementace dopravní výchovy do výuky na 1. a 2. stupni ZŠ – praktické příklady aplikace (CDV) Moderní výukové formy a metody práce s žáky při výuce dopravní výchovy (CDV)	Výklad zákona o provozu na pozemních komunikacích č. 361/2000 Sb. pro učitele ZŠ. Právní odpovědnost pedagoga z hlediska dopravních úrazů žáků (BESIP)
11:30 – 12:00	Přestávka	
12:00 – 13:30	Projekty dopravní výchovy jako forma prevence nehod dětí v dopravě - Bezpečná cesta do školy, multimediální projekt „Škola hrou“ (CDV, BESIP)	Dopravní výchova na DDH – informace o průběhu DV dle tematického plánu, informace k Dopravní soutěži mladých cyklistů (BESIP) Diskuse
13:30 – 15:00	Prezentace didaktických materiálů MD-BESIP. Výukové programy na multimediálních počítačích – praktická cvičení (BESIP)	Hry a soutěže pro dopravní výchovu, praktická cvičení na DDH (BESIP)

Závěr

Již od nejútlejšího věku se člověk setkává s nejrůznějšími formami silničního provozu, které se staly součástí každodenního života. Dopravnímu prostředí se v současném světě nedá vyhnout. Jedinec se v něm musí naučit žít. Musí znát pravidla a respektovat je, musí se naučit správnému rozhodování a ohleduplnosti.

Výchova k bezpečnosti v dopravě je celoživotním učebním procesem. Největší nároky klade dopravní výchova na rodiče a školská zařízení. Kromě některých škol se v současné době věnuje dopravní výchově v ČR jenom několik subjektů. Patří mezi ně provozovatelé dětských dopravních hřišť, Domy dětí a mládeže, Městská Policie a Policie ČR a několik nevládních organizací. Nejdůležitější oporou dopravní výchovy dětí a mládeže jsou zejména oddělení BESIP Ministerstva dopravy a Centrum dopravního výzkumu, které v rámci svých aktivit hledají nové modely a postupy, jak ovlivnit dopravní chování dětí a mládeže. K nejmodernějším trendům patří multimediální prezentace z dopravního prostředí, projektové dny, soutěže. Informace pro dopravní výchovu se snadno získávají z různých internetových portálů a serverů. K bezpečnosti na silnicích přispívají i bezpečnostní kampaně. Ty, které obecně nabádají lidi k obezřetnosti jsou ale méně úspěšné než kampaně, které se konkrétně zaměřují např. na používání bezpečnostních pásů, použití cyklistických přileb. Účinek kampaní je zvýšen také tehdy, pokud jsou doprovázeny policejním dohledem a jako média pro kampaně je využita televize.

Pro výuku dopravní výchovy na školách vydává v současnosti MD-BESIP moderně zpracované učebnice pro žáky a výukové sety s pracovními listy pro učitele. Materiály jsou obsahově zaměřeny na všechny oblasti bezpečnosti dětí v silničním provozu a metodicky jsou zpracovány tak, aby usnadnily pedagogům při výuce dopravní výchovy práci. K výukovým pomůckám patří výběr dopravních značek, výukový materiál „Křižovatky“ k procvičování dopravních situací, sada plakátů doplňující tematický plán dopravní výchovy a DVD první pomoci při dopravních nehodách.

O nových didaktických pomůckách pro výuku dopravní výchovy, o kampaních a soutěžích s dopravní tematikou informuje BESIP pedagogy prostřednictvím svých seminářů.

Aby bylo vedení dopravní výchovy komplexní, kvalifikované a efektivní nabízí v současnosti katedra didaktických technologií Pedagogické fakulty MU v Brně pedagogům všech typů škol, pracovníkům v dopravě a státní správě dopravní vzdělávání.

Existují tedy metodické materiály, vybavená dopravní hřiště, možnosti vzdělávání pedagogů v dopravní problematice, ale bohužel v současné době záleží na škole, zda zařadí či nezařadí výuku dopravní výchovy do svého ŠVP ZV. Tato situace by se měla změnit do nového školního roku. Ministerstvo školství připravuje metodický pokyn pro výuku povinné dopravní výchovy. Rozsáhlý návod má obsahovat informace o tom, co by se měli žáci v jednotlivých ročnících naučit, odkazy na materiály pro výuku, znalostní testy pro děti. Dopravní výchova by měla být povinně zařazena do etické výchovy nebo více předmětů. Měla by tak směřovat nejenom ke zlepšení znalostí a zvýšení efektivity chování dítěte v rizikových dopravních situacích, ale také formulovat v dítěti pocit zodpovědnosti za bezpečnost svou i za bezpečnost ostatních účastníků silničního provozu.

Díky zvolenému tématu diplomové práce jsem se dozvěděla mnoho nových informací týkajících se výuky dopravní výchovy dětí. Seznámila jsem se ze způsoby implementace dopravní výchovy do vzdělávacího kurikula, s novými moderními metodami a formami výuky, které rozvíjí klíčové kompetence žáků, s novými didaktickými pomůckami. Zaujaly mě i některé projekty, které bych v budoucnu při výuce dopravní výchovy dětí chtěla uskutečnit. Díky výzkumné práci jsem si udělala obrázek o realizaci dopravní výchovy ve školách kroměřížského regionu. Výsledky výzkumu spolu s návrhem obsahu semináře dopravní výchovy využije při své práci krajský koordinátor MD-BESIP.

Na závěr své práce bych chtěla zdůraznit důležitost a nenahraditelnost dopravní výchovy prostřednictvím slov Miroslava Stojana⁴⁷:

„Doprava je místem, kde účastníci silničního provozu bez ohledu na svoji roli, mohou i za malé chyby platit závažnými důsledky a kde každé přecenění vlastních schopností a nedocenění nebezpečí může být tím posledním omylem v životě“

⁴⁷ STOJAN, Mojmír et al. *Škola a zdraví 21. Aktuální otázky dopravní výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s.74 ISBN 978-80-7392-123-1.

Použitá literatura, prameny a internetové zdroje

Bezpečné cesty do školy. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/kampane-projekty>

Dopravní program. [online]. [cit. 2011-12-14]. Dostupné z: <http://www.nadacepartnerstvi.cz/nazelenou>

Dopravní výchova předchází nehodám dětí. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: <http://www.clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1443/dopravni-vychova-predchazi-nehodam-deti.html/>>

FRAJEROVÁ, Lenka. *Dopravní výchova pro 1. a 2. ročník základní školy.* Vyd. 2. Praha: Ministerstvo dopravy – BESIP, 2007. 39 s. ISBN neuvedeno

FRAJEROVÁ, Lenka. *Výukový set pro dopravní výchovu ve 3. ročníku ZŠ.* Praha: Ministerstvo dopravy – BESIP, 2007. 15 s. ISBN neuvedeno

FRAJEROVÁ, Lenka. *Výukový set pro dopravní výchovu ve 4. ročníku ZŠ.* Praha: Ministerstvo dopravy – BESIP, 2008. 15 s. ISBN neuvedeno

HEINRICHOVÁ, Jitka. *Bezpečná cesta do školy: projekt pro dopravní výchovu dětí.* Brno: Centrum dopravního výzkumu, 2006. 76 s. ISBN 80-86502-32-5.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu.* Praha: Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

Implementace dopravní výchovy do školního vzdělávacího programu na ZŠ. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: http://www.vychovakezdravi.cz/download/file/implementace_DV_1_stupen.pdf

Komplexní informace o aktivitách oddělení BESIP za rok 2009. [online]. [cit. 2011-12-14]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/Informace-BESIP/Informace-BESIP/Komplexni-informace-o-aktivitach-oddeleni-BESIP-za-rok-2009/area394>

LÍMOVÁ, Lucie. *Teorie dopravní výchovy.* Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2006. 82 s. ISBN 80-246-1157-0.

Národní strategie bezpečnosti silničního provozu na období 2011 – 2020. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/Narodni-strategie-BESIP>

Oblast výchovy a vzdělávání v dopravě. [online]. [cit. 2011-12-11]. Dostupné z: <http://www.cdv.cz/oblast-38/>

OLŠAN, Miroslav a Martin KONEČNÝ. *Bezpečí dítěte v dopravě.* Praha: Ministerstvo dopravy, 2008. 38 s. ISBN neuvedeno.

Prevence dopravních úrazů u dětí mladšího školního věku. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4654>

Prezentace kampaní BESIP. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/Kampane-projekty>

Profil firmy. [online]. [cit. 2011-12-11]. Dostupné z: <http://www.cdv.cz/profil-firmy/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Vyd. 3. Praha: VÚP, 2007. 124 s.

Road Safety Is No Accident. *A brochure for World Health Day 7 April 2004.* Geneva: World Health Organisation, 2004.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika.* Praha: ISV nakladatelství, 1999. 296 s. ISBN 80-85866-33-1.

STOJAN, Mojmír. *Implementace dopravní výchovy do školního vzdělávacího programu základních škol.* Brno: MS Press, PdF MU, 2006. 431 s. ISBN 80-900915-4-7.

STOJAN, Mojmír et al. *Dopravní výchova pro učitele 1. stupně ZŠ.* Brno: MS Press, PdF MU, 2007. 224 s. ISBN 978-80-210-4251-3.

STOJAN, Mojmír et al. *Škola a zdraví pro 21. století: Dopravní výchova dětí a mládeže jako jeden z pilířů ochrany zdraví a prevence úrazů.* Brno: MSD s.r.o., Pedagogická fakulta MU, 2008. 109 s. ISBN 978-80-7392-078-4.

STOJAN, Mojmír et al. *Škola a zdraví 21. Aktuální otázky dopravní výchovy.* Brno: Masarykova univerzita, 2009. 128 s. ISBN 978-80-7392-123-1.

TALIÁN, František. *Dopravní soutěž mladých cyklistů. Propozice a pokyny*. Praha: Ministerstvo dopravy – BESIP, 2010. 31 s. ISBN 978-80-7373-106-9

Traffic Safety Education at the Secondary School Level in the EU Countries. European Study. Brussels: European Road Safety Federation ERSF, 1996.

VEGRICHT, Václav. *Tematický plán dopravní výchovy pro žáky 4. tříd základních škol*. Praha: Ministerstvo dopravy – BESIP, 2006. 56 s. ISBN neuvedeno

VOLNÝ, Josef et al. *Didaktika dopravní výchovy na 1. stupni základní školy*. Praha: SPN, 1983. 124 s. ISBN neuvedeno.

VOTRUBA, Josef. *Dětská dopravní hřiště. Výstavba, provoz a metodika výcviku*. Praha: SPN, 1979. 120 s. ISBN 14-696-79.

VOTRUBA, Josef. *Dopravní výchova, I. díl: Chodec*. Praha: Fortuna, 1992. 64 s. ISBN 80-85298-98-8.

VOTRUBA, Josef. *Dopravní výchova pro 4. a 5. ročník základní školy, II. díl: Cyklista*. Praha: Fortuna, 1992. 64 s. ISBN 80-7168-038-9.

VOTRUBA, Josef. *Dopravní výchova v rodině*. Praha: Fortuna, 2001. 24 s. ISBN 80-7168-790-1.

Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon.

Zákon č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů.

Žáci základní školy. [online]. [cit. 2011-11-30]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/Dopravni-vychova/Zaci-zakladni-skoly>

www.besip.kraj-jihocesky.cz

www.ibesip.cz

www.martinsepp.cz

www.policie.cz

www.reflexni-obleceni.cz

www.vychovakezdravi.cz

Seznam použitých zkratek

zkratka	význam zkratky
BESIP	oddělení bezpečnosti silničního provozu
CDV	Centrum dopravního výzkumu
ČR	Česká republika
DDH	dětské dopravní hřiště
DSMC	Dopravní soutěž mladých cyklistů
DV	dopravní výchova
MD	Ministerstvo dopravy
MŠ	mateřská škola
PdF MU	Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity
RVP ZV	Rámcově vzdělávacího programu základního vzdělávání
ŠD	školní družina
ŠVP ZV	Školský vzdělávací program pro základní vzdělávání
tzv.	takzvaný
ÚAMK	Ústředí Automotoklubu
ZŠ	základní škola
IZS	integrovaný záchranný systém
ŠVP ZV	Školský vzdělávací program pro základní vzdělávání
ZŠ	Základní škola
MŠ	Mateřská škola
BESIP	bezpečnost silničního provozu.
MD	Ministerstvo dopravy České republiky

Seznam příloh

Příloha č. 1	Sborník "Implementace dopravní výchovy do ŠVP ZŠ"
Příloha č. 2	Dětské dopravní hřiště v Kroměříži
Příloha č. 3	Tematický plán dopravní výchovy
Příloha č. 4	Průkaz cyklisty pro žáky 4. tříd
Příloha č. 5	Sada plakátů „Neboj se silnice“
Příloha č. 6	Výukový set pro DV
Příloha č. 7	Učebnice dopravní výchovy pro základní školy
Příloha č. 8	BESIP - didaktický materiál
Příloha č. 9	Viditelnost chodců
Příloha č. 10	Reflexní vesta pro děti
Příloha č. 11	Bezpečnostní zastavovací terč
Příloha č. 12	Povinná výbava jízdního kola
Příloha č. 13	Dotazník

Přílohy

Příloha č. 1 Sborník "Implementace dopravní výchovy do ŠVP ZŠ"

Sborník "Implementace dopravní výchovy do ŠVP ZŠ"

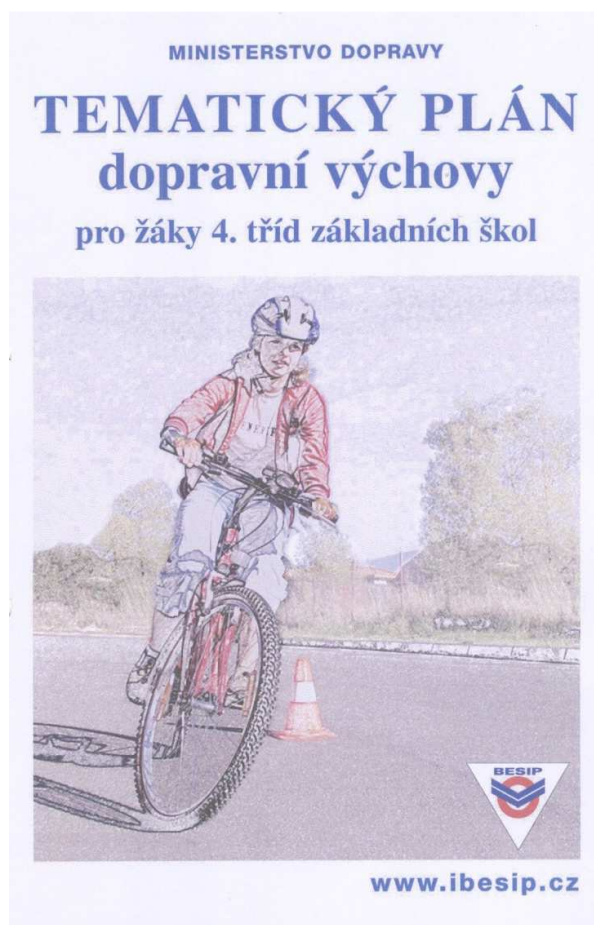
Zdroj: www.vychovakezdravi.cz

Příloha č. 2 Dětské dopravní hřiště v Kroměříži

Zdroj: www.policie.cz

Příloha č. 3 Tematický plán dopravní výchovy

Zdroj: www.ibesip.cz

Zdroj: www.ibesip.cz

Příloha č. 4 Průkaz cyklisty pro žáky 4. tříd

PRŮKAZ CYKLISTY
ČESKÁ REPUBLIKA

Jméno:

Příjmení:

Narozen:

Vydal:

 MINISTERSTVO DOPRAVY
ČESKÁ REPUBLIKA

112	Tísňové volání
150	Hasiči
155	Záchranná služba
156	Městská policie
158	Policie

**Bud' vidět
Vždy s helmou**

Zdroj: www.ibesip.cz

Příloha č. 5 Sada plakátů „Neboj se silnice“

BESIP
Ministerstvo dopravy

KDE NESMÍŠ JEZDIT

2

MÍSTA A ÚSEKY, KAM NESMÍŠ S JÍZDNÍM KOLEM VJET, OZNAČUJÍ DOPRAVNÍ ZNAČKY

Zákaz vjezdu všech vozidel (v obou směrech) Zákaz vjezdu všech vozidel Dálnice

Dálnice Silnice pro motorová vozidla Zákaz vjezdu vyznačených vozidel Stezka pro chodce Zákaz vjezdu jízdních kol Pěší zóna Zákaz vjezdu všech vozidel (v obou směrech) Zákaz vjezdu všech vozidel

NEBOJ SE SILNICE

Zdroj: www.ibesip.cz

Příloha č. 6 Výukový set pro DV

Výukový set pro učitele 3. ročník

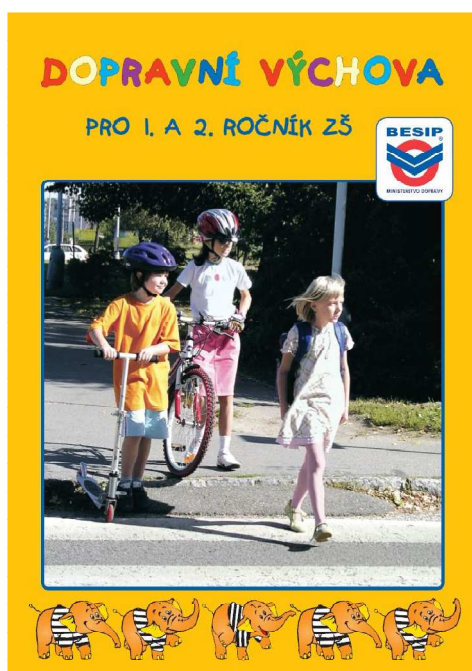
Zdroj: www.ibesip.cz

Výukový set pro učitele 4. ročník

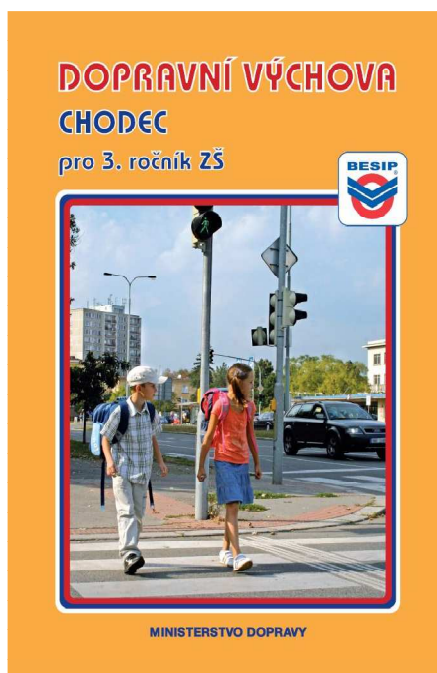

Zdroj: www.ibesip.cz

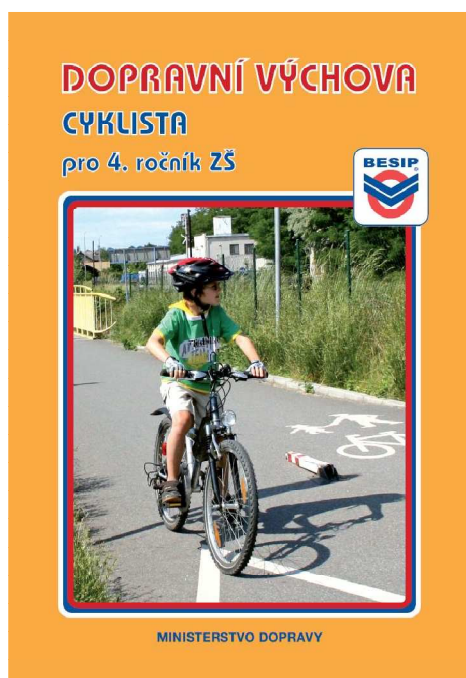
Příloha č. 7 Učebnice dopravní výchovy pro základní školy

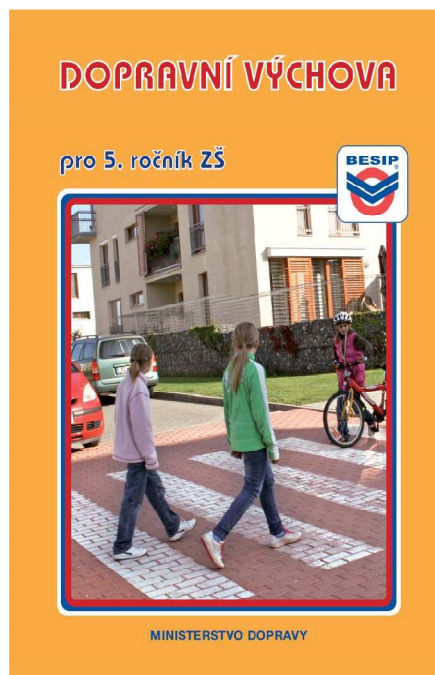
Zdroj: www.ibesip.cz

Zdroj: www.ibesip.cz

Zdroj: www.ibesip.cz

Zdroj: www.ibesip.cz

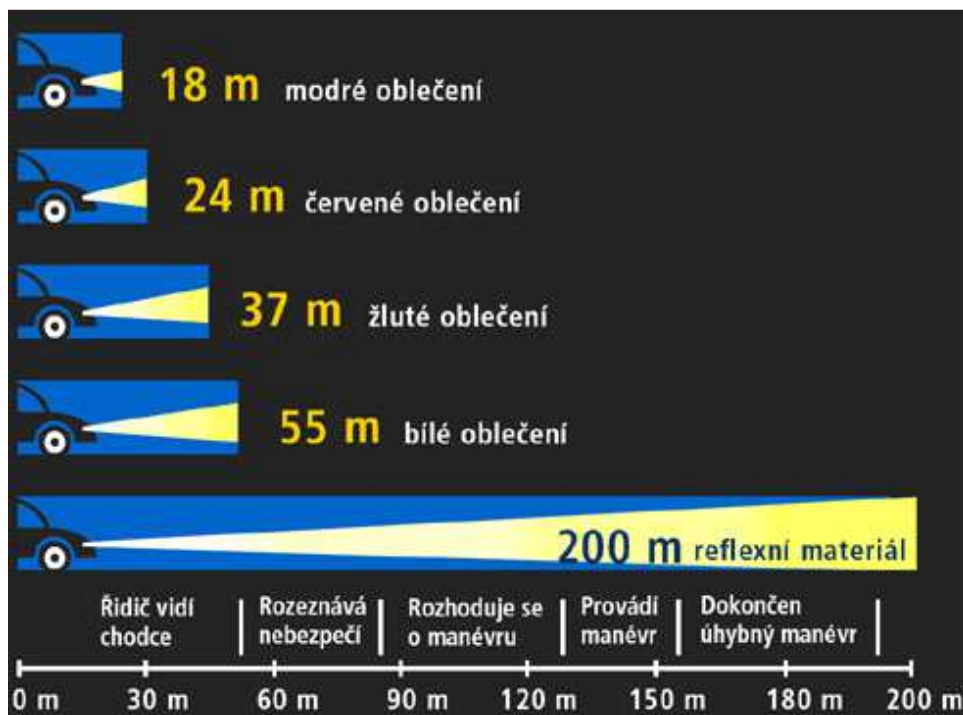
Příloha č. 9 Viditelnost chodců

„Vidět a být viděn“ – je základní pravidlo bezpečnosti na silnicích

Zdroj: www.ibesip.cz

Rozdíly ve viditelnosti

Zdroj: www.ibesip.cz

Příloha č. 10 Reflexní vesta pro děti

Vesta pro děti s reflexními pásky

Zdroj: www.reflexni-obleceni.cz

Zdroj: www.martinsepp.cz

Příloha č. 11 Bezpečnostní zastavovací terčik

Zdroj: www.reflexni-obleceni.cz

Příloha č. 12 Povinná výbava jízdního kola

■ Povinná výbava jízdních kol

Do 18 let musí mít cyklista povinně přilbu.
Doporučuje se přilbu používat i v dospělosti.

Zdroj: <http://besip.kraj-jihocesky.cz>

Příloha č. 13 Dotazník

Dotazníkové šetření se zabývá výukou dopravní výchovy na základních školách a to z hlediska vnímání její potřeby, praktické realizace ve škole a spolupráce s oddělením BESIP.

Otázka č. 1

Učivo dopravní výchovy máte ve svém ŠVP zařazeno:

- a) do jednoho vyučovacího předmětu
- b) do několika vyučovacích předmětů
- c) jako samostatný projekt nebo několik projektů

Otázka č. 2

Myslíte si, že jsou žáci Vaší školy dostatečně připraveni z dopravní výchovy?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne
- e) neumím posoudit

Otázka č. 3

Jaké vyučovací formy při výuce dopravní výchovy ve Vaší škole pravidelně používáte? Vyznačte všechny odpovídající možnosti.

- a) výklad učitele
- b) diskuse učitele s žáky
- c) beseda s odborníkem
- d) projektová výuka
- e) instrukce rodičům, spolupráce s rodinou
- f) praktické cvičení, výcviky, modelové situace apod.

Otázka č. 4

Která z uvedených vyučovacích forem výuky dopravní výchovy je podle Vás důležitá? Vyznačte všechny odpovídající možnosti.

- a) teoretická příprava do dané problematiky
- b) praktický výcvik na dopravním hřišti
- c) soutěže s dopravní tematikou
- d) besedy s odborníky

Otázka č. 5

Jaký typ učebních pomůcek při výuce dopravní výchovy ve Vaší škole používáte? Vyznačte všechny odpovídající možnosti.

- a) učebnice
- b) pracovní sešity, pracovní listy
- c) názorné učební pomůcky
- d) nástěnné obrazy, plakáty
- e) výukové programy pro použití na PC na CD nebo DVD nosičích
- f) stolní hry, pexesa s dopravní tematikou

Otázka č. 6

Měli byste zájem o nové didaktické materiály pro výuku dopravní výchovy?

Otázka č. 7

Jakou formu by nové didaktické materiály pro výuku dopravní výchovy podle Vás měly mít? Vyznačte všechny odpovídající možnosti.

- a) tištěnou (učebnice, pracovní sešity, pracovní listy, apod.)
- b) vizuální (plakáty, nástěnné obrazy)
- c) vizuálně-prostorovou (3D objekty)
- d) audiovizuální (filmy na videokazetách nebo DVD)
- e) digitální/elektronickou (výukové programy na PC, apod.)
- f) jinou, uveďte jakou

Otázka č. 8

Víte, na koho se obrátit v případě, že potřebujete pomůcky pro výuku dopravní výchovy? Vyjmenujte.

Otázka č. 9

Podstoupil/a byste postgraduální přípravu (příp. kurz), která by Vás připravil/a na vyučování dopravní výchovy na ZŠ?

Otázka č. 10

Využíváte pro praktický výcvik dopravní výchovy dětské dopravní hřiště? Zápornou odpověď zdůvodněte.

Otázka č. 11

Jestliže využíváte dopravní hřiště, tak v jakém rozsahu?

- a) jen povinných 10 hodin
- b) v rámci TV
- c) v rámci ŠD
- d) jindy – uveďte kdy

Otázka č. 12

Jste spokojeni s lektorem na DDH?

Otázka č. 13

Máte návrhy na zlepšení činnosti DDH? Uveďte jaké.

Otázka č. 14

Má škola k dispozici reflexní vesty pro žáky?

Otázka č. 15

Jestliže máte ve škole pro žáky reflexní vesty, používáte je? Odpověď zdůvodněte.

- a) vždy

- b) někdy
- d) nikdy

Otázka č. 16

Jestliže vesty nemáte, víte, kde je získáte?

Otázka č. 17

Nosíte při doprovodu žáků reflexní terčík? Jestliže nikdy, uveďte proč.

- a) vždy
- b) někdy
- c) nikdy

Otázka č. 18

Účastníte se Dopravní soutěže mladých cyklistů? A v případě, že ano, jakým způsobem je proveden výběr soutěžního družstva do okresního kola?

Otázka č. 19

Kterých dopravně bezpečnostních akcí v regionu Kroměřížska jste se za poslední dva roky zúčastnili?

- a) The Action
- b) Dětská policie
- c) Dny bez aut
- d) žádné

Otázka č. 20

Uvítal/a byste podporu pro zajišťování dopravní výchovy ve Vaší škole ze strany MD- BESIP (besedy, soutěže, projektové hodiny/dny apod.)?